

ЛИТЕРАТУРЕН ГЛАС

БРОЙ 182, Година ХХIII
септември-октомври 2015
Цена 1,00 лв.

ВЕСТНИК ЗА ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Основан от Д.Б.Митов и списван от него
от 1928 г. до 1944 г. в София

KAT № 430 ISSN 1310 - 7917

5 ОКТОМВРИ - ДЕН НА СТАРА ЗАГОРА

ЗАГОРЧЕТА - ПОКОРИТЕЛИ НА БИСКАЙСКИЯ ЗАЛИВ

Загорчетата в Испания
с автора на пътеписа

Петър БАКЪРДЖИЕВ

...Ранното утро на 19 юли става свидетел на невероятната суматоха около новичкия автобус, ако стидал пред читалище „Родина“. Разтревожени родители, грижовни баби, деца от 6 до 18 години, всички от ансамбъл „Загорче“, товарят се музикални инструменти, носии, куфари, сакове и легко притесняващото ме спално бельо – бях предупреден, че ще прекарваме нощите по седалките. Най-после всички са по местата си и автобусът захапва четиридневния път до Свещената земя на баските.

Ха България, ха Сърбия, и докато влезем в Хърватия, стъклата на автобуса почерняват. Децата се подгответ за нощуване. По-предвидливите са седнали по двойки от двете страни

на пътеката и сега се хоризонтират, като всеки приютива краката на партньора си и заприличват на гигантски валета и дами от карти за игра. Под тези импровизирани мостове пътеката бързо е застлана с постелките и одеалцата, над които си чуках главата сутринта, и скоро единствените седящи в автобуса сме чично Боря и аз, ако не броим шофьора.

Ако питате – кой пък е сега този чично Боря, това е най-добрият ми приятел от студентските години, мой, Невянин и всеобщ любимец заради искрящия му хумор.

Когато разлепям очи, навън е вече светло, автобусът е на паркинг, а половината деца са вече долу и припкат насам-натам с хавлии и четки за зъби.

/ на стр. 6 /

СКЪПИ СЪГРАЖДАНИ,

Нашият хилядолетен и вечно млад град празнува 136-та годишнина от деня, в който княз Алеко Богориди символично поставя първия камък за възкресението на Стара Загора от пепелищата. След битките и пожарищата, след мрачни и тежки години на бунтове и страдания, старозагорските първостроители влагат ум и сърце в градежа на новия живот.

На 5-ти октомври ние празнуваме техните мечти и въжделания! С благодарност и признание поставяме цвете пред камъка, дал началото на възстановителния кипеж.

Днес продължаваме техните стъпки в изграждането на модерен и красив европейски град – дом на младите, предприемчиви и будни българи! Нека пазим и обичаме Стара Загора, нека я носим в сърцата си и миеем за нея!

**ЧЕСТИТ ПРАЗНИК на всички,
свързали съдбата си със Стара Загора!**

ЙОРДАН НИКОЛОВ
ВрИД кмет на Община Стара Загора

УВАЖАЕМИ СТАРОЗАГОРЦИ,

Приемете поздравите ми по случай 5 октомври – денят, в койта през 1979 година княз Алеко Богориди полага символичен основен камък на възраждащия се град от пепелта!

Вие сте част от Стара Загора – градена от героизъм история, а днес – модерен европейски град с млад дух.

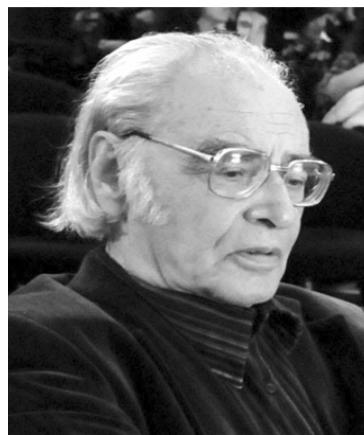
Вървете горди напред, с вяра и стремеж към светли дин!

ЧЕСТИТ ПРАЗНИК!

Емил ХРИСТОВ
*Председател на Общинския съвет Стара Загора
/мандат 2001-2015/*

ПОСЛАНИЯТА НА АНТОН ДОНЧЕВ

АНТОН ДОНЧЕВ НА 85

Дълго размишлявах за творческото дело на Антон Дончев. Не крия, че то ме респектира и защото е създадено от мъгъсник-разказач, който буквально те приковава към своя свят, а и тъй като е богато на образни външения, с които много малко български автори могат да се похвалят.

Тръгнах от „Пробуждане“ (1956), писан в сътрудничество с Димитър Мантов, роман, създаден, преди неговият автор да знае още как се пише историческа проза. И все пак това е прощъпаликът му, посветен на въстанието на Асен и Петър от 1185-1187 г. В него фантазията и полета на духа са озаптени, изображените на бита и масовите в своето достоверност и ерудитска претвореност имат преимуществено самоценно-илюстративен характер. Историческият материал не е овладян достатъчно зряло, но народната мош и величието на успешното въстание, възстановило българската държава, са представени колоритно и ефектно върху богат и правдиво представен социално-политически фон.

Прочетох „Сказание за времето на Самуила“ (1961), неговият пръв самостоятелен и също много добре приет от читателите роман. А след това се сетих за статията му „Книгата като дълго писмо“, която въщност е предговор към бестселъра му „Време разделно“ в изданието от 2000 г. В него авторът чистосърдечно си признава: „...и разбрах, че в началото несъзнателно, а после с цялата сърдечност, на която съм способен, аз съм търсил контакт с другите хора - все едно, че им пиша дълги писма.“ „Трите живота на Кракра“ се оказва най - дългото от тях.

Първият камък, основата на градежа на грандиозния си епичен спектакъл Дончев полага отдавна, когато едва 31-годишен издава първия си собствен исторически роман „Сказание за времето на Самуила“. 46 години по-късно замисълът му ще добие завършен вид на изключителна и неповторима родна историческа сага с „Трите живота на Кракра“. Днес „Сказание за времето на Самуила“ не може да се разглежда и осмисля извън контекста на времето, в което се появява. А се ражда трудно, след тригодишни митарства и помощица на Валери Петров.

В този аспект напомня съдбата на друга знакова класическа епопея в българската литература - „Завоевателят на миражите“ (1999) на Стефан Дичев. И тя е писана близо половина век, и тя се създава след първия голям авторски успех „За свободата“ (1956), и тя е натоварена със свръхчаквания и с актуално значими съвременни аналогии, белязали кървавите стълкновения от края на 20 век.

„Сказание за времето на Самуила“ е продукт на Хрущовото затопляне, но и на нестихващата полемика с някогашното югославско комунистическо ръководство за наследството на средновековна България и в частност за управлението на Самуил. Съвсем не е случайно, че през 1960 г. излиза третата част от трилогията „Самуил“ на Димитър Талев, а на следващата година Антон Дончев поема щафетата. Дързко, но и предизвикателно, след като класицът се е запознал с текста му и е отсякъл: „Добро е, но е различно“. Дончев не изгражда мащабна епическа фреска от типа на Талевата. Съсредоточава се върху кондензирана и свръхдраматична сага, акцентираща вниманието си само върху 986 г., битката при Траянови врата и предателството на Самуиловия брат Аарон.

Третата част от неговата трилогия завършила с разгромната победа на Самуиловата армия

на 17 август 986 г., след което малко маниерно авторът е вмъкнал епилог, с който да приключи свързите си за времето на Самуила. От дистанцията на годините този му подход е продуктивен и рационален. Неговата стегната епопея е обсебена от драмата на тримата основни протагонисти - Самуил, Аарон и Василий II, а заговорите, фалшивата царска дъщеря Ана, обещана за жена на Аарон и подготовката на решителното сражение при Траянови врата, са само претекст, защитен шлем, през който писателят лансира и някои иконоборчески и направо еретични взгледи, измъчващи го над белия лист - за драмата, спохождаща социалното разслоение в страната, която подрива чувствително съпротивителните сили и единството на българската армия, за толкова важната и необходима връзка между вожд, войска и народ, без която е немислима която и да била държава. И необходима е и победа, както и за селското разорение, свързано с новите господстващи форми на живот, налагащи самобитни и дръзки действия от страна на Самуил като оглавяването на селския бунт срещу амбициозния бдински болярин Чръната. Все намести и външения, свързани както с току - що отминалата епоха на култа към личността и с насилиственото разкулачване на българския селянин, след което (уж) се заформя стабилизацията и възхода на Тодор - Живкова България...

Интересни и любопитни са съпоставките между „Сказание за времето на Самуила“ и „Трите живота на Кракра“. „Сказанието“ днес се възприема като амбициозен опит на млад писател да докаже себе си. То и сега опиянява като младо вино. Включително и във вида си на повест-откъслек от основния корпус на текста, носещ същността на идеино-философското му богатство - „Змай“ (1970). И в същото време си личи, че авторът му просто не разполага с необходимия натрупан опит и знания, за да осъществи адекватно поставената си цел. Сякаш през 1961 г. Дончев иска да превземе един връх, да прескочи височина, за която все още не е бил достатъчно подгответ.

Трябва да мине еуфорията на „Време разделно“ (1964), недоосмисленият и до днес негов шедьовър, в който саможертвата на Манол е имплицитно дискредитирана с намесата на поп Алигорко, търсещ алиби след направените саможертви да спаси долината Елинденя по пътя на колаборацията и смяната на вярата в името на съхраняването на историческата памет - всичко това на фона на поредното българско противоборство и разцепване, на онова разделно време, в което син убива баща си, за да стане герой и бъде убит от своя брат и в което български еничар - Карабибрахим потурчва родното си място, сменяйки друг българин - Сюлейман ага, потомът на деспот Слав, оказал се прекалено мек и отстъпчив за новите властници.

Следват дългогодишните усилия, свързани със създаването на „Сказание за хан Аспарух, княз Слав и жреца Терез“ (1968 - 1982 - 1993), епос, наченат като мащабен киносценарий и превърнал се в хулен и възвеличавана епопея, в която откриваме както влиянието от идеите на Найден Шейтанов и Людмила Живкова, така и амбицията на автора да проследи генезиса при раждането на един нов народ, съчетал качествата на хората - коне и хората - орачи, на кентаврите и лапитите, оплодотворени от силата на земята, съобразно същността на антропогенезиса и космогенезиса, и на базата на най - дълбоката поезия, сътворена в „Махабхата“ и „Бхагавадгита“. Вярно, 2000 страници са много. Има излишни глави, повторения, ретардации, самоцелни философски размисли и исторически екскурсии, като странстването на Аспарух между Фанагория, Цариград, Пондунавието и Болград напомня с протяжната си мащабна детализираност Мойсеевата мисия, много тайни знаци на познанието, достъпни само за посветените, срещи в пещери и мрачни подземия, кръвосмешения, двойници на Аспа-

рух - сказателят е например негов брат - близнак и откровени прояви на инцест - Аспарух и Слав спорят за една и съща жена - Лада, която ражда Тервел, а неговите родственици, посети от семето Кубратово, наистина доближават Маноловите сто братя! Не липсват и кичозни ремарки, вкл. и опит да се разсъждава за връзката на человека и коня чрез противните практики на содомията - любовта на Аспарух към любимия му жребец Алтъй! Има и символни срещи във времето - като тази на Аспарух и Константин IV Погонат в Цариград дванадесет години преди решителната битка между тях, налице е и тъжната съдба на предателя Скира...

Всички тези „чупки“ в сюжета ги приемам и поглъщам основно заради вдъхновено пресъзданата битка при Болград, ознаменуваща раждането на нашата държава. И само вмътам за любопитните, че тя се провежда според автора на 9 септември 681 година! Отчитам приноса и на „Странният рицар на свещената книга“ (1998), най-вече с великолепния образ на Арии дъо Вентадорн, нает от брат Боян от Земен да пренесе Свещената книга - Петото евангелие на Йоан на Запад и да умре на кладата в Монсегюр, на своеобразната оратория „Гласовете на Търновград“ (1986), писана за 800 годишнината от въстанието на Асен и Петър, както и на сборниците с приказки и стихове - „Картичен свят“ (1976), фантастични - „Човекът, който търси“ (1964) , съвместно с Любен Диолов и с героико-приключенски и исторически разкази - „Девет лица на човека“ (1989) и „Легенди за двете съкровища“ (1998), в които наистина има интересни търсения - от циклизирания разказ към романа - от съдбата на Аменхотеп към примера на Николай Ръорих в „Девет лица на човека“ и на епиритичните открития в полето на до болка познатото патриотично четиво - „Грамотата“, „Легенда за двете съкровища“, „Предводителят на невидимата

войска“, „Последната нощ на Царевград Търнов“, (основа на драмата „Последната нощ“, 1978) „Двамата братя и тримата гости“, за да стигнем до литературната му критика от „Съвременници“ (2005) - отзиви за автори като Хайтов, Радичков, Атанас Наковски, Боян Биолчев и Иван Гранитски и публицистика, обхващаща период от повече от пет десетилетия и инкасираща успехи в областта на очерка - „До последен дъх“ (1963) и „Разговор за земята и хората“ (1973), пътеписа - „Бухара. Самарканд. Ташкент“ (1970) и психологически подплатеното есе - „Нашият Левски“ (1965), „Спасяването на българските евреи - нравствен подвиг“ (1984) и „Ватиканът и светите братя“ (2002), за да стигнем до „Трите живота на Кракра“ (2007). Тази му четирилогия идва с целия му натрупан опит на прозаик и философ на историята, пишещ бавно и с упование всяка нова своя сага, която веднага след излизането си се превръща в модерна класика.

Зашоцът Антон Дончев е писател от много висока класа. Той е съизмерим с Емилиян Станев, Вера Мутафчиева, Димитър Мантов и е от расата на тези изчезващи класици, за които създаването на значими, стойностни и носещи съвременни послания исторически романи е цел и мисия на живота им. Затова и „Трите живота на Кракра“ е не толкова дотатък на „Сказанието“, колкото блестящ завършек на един необикновен замисъл, с който всяка национална литература би се гордяла. Разбира се, неизбежни са и промените, които са настъпили и в стила, и в изразните средства на прозаика.

Словото е все така пластично, обагрено с актуални външения, хипнотично въздействащо - независимо дали сме свидетели на битката при Персей и обсадата на Перник, батални картини, експонирани с елмазен блъсък, нямащи аналог в българската историческа проза, ако изключим схватката при Траянови врата от „Сказание за времето на Самуила“, на сложните интимни взаимоотношения между Никифор - Кракра младши - отец Антоний и съпругата му Рок-

сана или на драматичнана еволюция на един от най - способните византийски императори Василий II, останал в народната памет като Българоубиеца...

Авторът отново разчита на кондензиратаната епична сага, но този път неизбежно разтяга повествованието в рамките на близо век - възвествявайки и набързо повторно пресъздавайки триумфа на 17 август 986 г., но и продължавайки напред до трагедията при Сперхей десет години по-късно, бегло маркирайки трагедията при Ключ през 1014 и завършвайки своя сказ с възхитителната картина на включването на престарелите Кракра и Ивац във въстанието на Георги Войтех през 1078 година...

Основните действащи лица от „Сказанието за времето на Самуила“ присъстват и в „Трите живота на Кракра“ със своя специфичен облик и значимост, но тук те са помъдрели и жизнено по - правдиви в сравнение примерно с прекалено шаржирания във фолклорната плоскост образ на стария болярин Кракра Пернишки от първата част на сагата. Налице са и качествени попадения като Калин - Теодосий, спасителят на император Василий , както и претърпелият еволюция Гаврил Радомир, на който равностойно съответства съпругата на Никифор - Кракра Роксана. Иван Владислав и Ивац са колоритно допълнение на повествованието, подобно на мерналия се набързо Кекавмен , докато основните лица в образната система от първата част на епоса са запазени - Самуил срещу Василий II и Кракра - Никифор между тях в обръжението на жена си - весталката Роксана.

Обективният тон обаче е изчезнал напълно - при това за хубаво.

„Трите живота на Кракра“ е дълбоко личностна, субективна, изстрадана и дълго осмисляна изповед, маркирана повествованието до последната му страница, като в интерес на истината авторът, покриващ се напълно със своято алтер ego Кракра младши остава верен на историческата правда и на пълноценното и в дълбочина разкриване на сложните и противоречиви процеси, течщи в Европа в края на X и началото на XI век, до болка познати ми в детайли, в резултат на дългогодишни проучвания и занимания. От тази гледна точка - на повествователя - демиург, за когото няма тайни , е най - добре да води своето създание, прехвърляйки ни в Константинопол, Мала Азия и основните европейски центрове, за да ни разкрие свръхзамисъла, движил Василий II във всичките му 32 години, през които води свите изстрибителни войни със Самуил - не само и единствено, защото го смята за разбойник и узурпатор на изконни ромейски земи, но и тъй като България трябва да бъде отвоювана на всяка цена, за да се превърне в съставна част на имперската политика, влязла в открита и дългогодишна схватка с нейните основни противници – арабите-мюсюлмани и католиците-западноевропейци, на които именно наследницата на великия Рим, единната и неделима православна Византия, може успешно и адекватно да се противопостави. Именно това мотивира византийският василевс да бъде толкова упорит и неотстъпчив, а е и причината Самуил да брани собствената ни независимост, ако и да е трогично обречен и независимо, че в лицето на Василий открива своя двойник и съответник - и като държавник, и като социален реформатор. (Покъртителна и незабравима е срещата на Василий с неговото чучело, надяяно одеждите му от 986 г. в храмнището на българското съкровище, когато той разбира колко е бързопреходна земната слава и съмнителна победата му над неговия противник!). В онази драматична епоха от началото на XI век няма място за двама велики и самоотвержени владетели. Единият трябва да бъде победен и унищен.

А тъкмо на Никифор, бежанецът от Лариса, осиновен от стария Кракра Пернишки и завършващ живота си като монах Антоний в манастира „Успение на свете Богородица“ съдбата отрежда да бъде добросъвестен хроникър на тази велика битка, на края на Самуилова България, повалена след жестока и продължителна борба, бърнка от която се явява обсадата на Перник между юни и декември 1004 г., завършила с триумф за младия Кракра, неслучайно наречен Пернишки . / на стр. 12 /

Борис ХРИСТОВ - 70 години

ГРАФИКА

В очите на прозорците една вдовица мина,
избягала от своя дом като от стих старинен.

Трептеше въздухът и раменете ѝ трептеша
под слънцето запалено, под търдата ѝ дреха.

Изгубила водача си, една кошута млада
с косите и с тъгата си изпълваща площа.

И тъй красива беше нейната походка тиха,
че старците дълбоко свойте ножчета забиха...

Но все под слънцето, унесено във странна дрямка,
добра се тя до ъгъла... Нататък беше сянка.

ТЪГА

Къде да отидем, къде да се скрием
в тоя град, в тая лятна чакалня.
Птица във въздуха не смее да мине,
с камък да драснеш - ще се запали.

Бавно вървят часовете следобедни,
сякаш някой се учи да свири
и се разбиват във сините кораби
на гърдите ни татуирани.

Двама по двама под горещата шапка
на слънцето цял ден се скитаме,
с вечното наше тъжно очакване
на провинциални мислители.

Реката пресъхва, а ние на моста
стърчим в тишината запалена.
И спориме дълго, и философстваме
за морската флора и фауна.

СЪБОТА

Пак лети неуморната събота
с кречетало в ръка - ще събори стените.
И виенската люлка на въздуха
размотава звънливия смях на жените.

Пак прогизва от вино следобеда.
Даже старците влизат в дълбокото
и от свойте угаснали кораби
махат веселата, гледат с биноклите.

Само ти ли, поете, в зелената шума
на стиха като бръмбар се ровиш
и се бълскаш, и плачеш над думи,
и достигнал стената, се връщаш отново.

Остави пеперудата, нека играе –
карфицата тя сама ще намери...
И да тръгнем - отвънка трамвая
навива своята стара латерна.

Да се хвърлим в нощта, в тая мелница,
от звездите въртяна - нека ни смеле, -
като знаем колко малко живеем
и колко дълго ще бъдем умрели.

ХРИСТОВА ВЪЗРАСТ

Аз не познавам друг човек направен
така набързо - с толкова конци окърпен.
Дете на ангели, откърмено от дявол,
аз не познавам друг човек така объркан.

Тъй както котката, подушила гнездото,
безшумно по корем нагоре се изнисва,
аз изкачих дървото на живота -
видях, че няма нищо на върха, и слизам.

И ето ме сега - дивак учуден
от славата на своите дрънкулки,
не знам какви обувки трябва да обуя
и на коя врата в мъглата да почукам.

Дълбоко някъде в костта ми се укрива
желанието да опитам на богатия блюдата.
Но се срамувам от человека, който стрива
опечената чушка и се готви да обядва.

Обелих аз от себе си жената
като кора - с отсъствието да ми свети.
Да бъда квачката грижовна за децата
на моя брат - за тия две петлета.

Единственото днес, което ми остава,
е да събличам болната душа от думи,
тъй както срамежливо панталона разкопчава
младежа, който е дошъл на плаж с костюма.

Но стиховете са отпадъците на живота –
какво ли ще ви кажат със безъбите си устни.
А моя милост е слугата неподстриган,
който помита пода в храма на изкуството.

СЪРДЕЧЕН УДАР

Ужасно е да гледаш как по хълма се задава –
задъхана от тичане мечтата как край тебе отминава.

А ти, издигнал в пладнето ръждясала мотика,
оставаш да стърчиш сред облаци пушкилка.

И няма път и влак, а като камъче отронен
стоиш и стискаш стръкчето отскубано до корен.

И ако в своя гняв една пчела униеш на колана,
осите са избягали затворници и няма да ги хванеш.

Но ти събра каквото е останало от капналото тяло
и се измъкна към дома под слънчевата наковалня.

Издухал пепелта от сламената шапка на главата,
потъна в сянката на своите думи - тишината.

И свит сега върху прането в стаицата малка,
дочуваш как часовника пере с голямата бухалка.

И там като умрял до вечерта се излежаваш –
ужасно е мечтата всеки ден край теб да отминава.

Ала това не е смъртта, нещастнико самотен.
Ще дойде тя с тесла в ръка и молив зад ухото.

Ще влезе в пивницата и ще ни запише имената.
А после ще разбие бъчвите - да изтече душата.

ФОРЕМА

Опран върху кръстовете на моята земя,
пиша за малкото хора, останали верни
на Свободата - на тая красива змия,
нашарена с бели камшици и с черни.

И се пригответя всеки ден за смъртта –
трупам метафори в паметта на сърцето,
че старостта не раздава подаръци,
старостта навира бастун и галоши в ръцете.

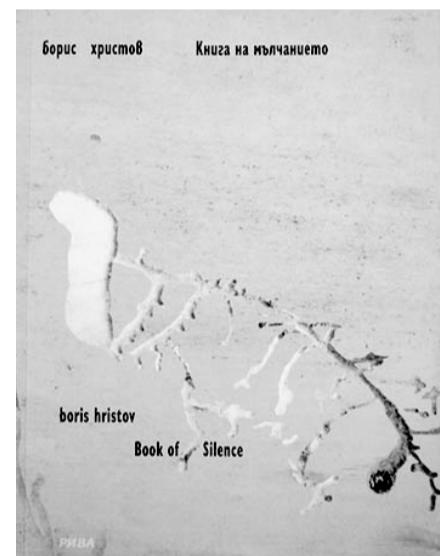
И те засилва по ледената пързалка
да летиш и се чекнеш след някоя врана
и от рафттовете на болното тяло
да рониш аспирин, ругатни и закани.

Като валяк, изпуснат надолу по хълма,
сипеш чаркове, силици губиш...
А в устата до вчера препълнена,
скачат две пуканки - твоите зъби.

Подир теб, пощурял, валякчията-вятър
намотава душата, взета на заем...
И ти се разбиваш с тръсък в стената,
зад която е тъмно, доколкото знаем.

И размахва тесла над главата ти, свири
дърводелецът, метър разпънал -
животът се буди, където човекът умира
и където заплитат венеца от тръни.

А зимното сънце през дупките плаче
и нежно те гали по черепа кръгъл,
както приятелски мицва пазачът
добрия затворник, преди да си тръгне.

* * *

... Мъдрият човек не прави опити да обитава
слънчевия склон на боговете.
Достатъчно е молитвите му да стигнат до скромната
хижа на състрадаващия божи разсилен.

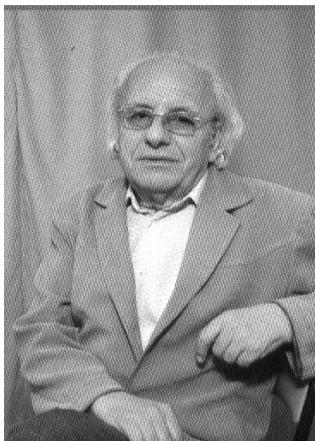
Но ако знай нещо днес за думите, научил съм го
от онзи риби, тръгнали да търсят Извора
на кратките слова – срещу убийствените набези
на водопада...

Чувам нощем гласове на камъни край новия градеж –
гневят се отхвърлените, защото зидарите ги избират
не по Духа, който е вечен, а по лицето, което умира.

Водата в мен понякога прелива – оставя ме без бряг
и дигите на Смисъла руши... И чувам от каверните
на старото сърце да идат предсмъртни викове
на давеща се риба.

Човекът влезе в братството на камъните,
за да ги разедини, като един от тях нарече скъпоценни,
и така, дарявайки ги с власт, пося враждата...
и опръска с кръв Каменоломната.

Последни думи – люспици от риба,
която с крайчеца на пръстите едва удържам...
И в плеврата на моя свят нахлува
водата на Мълчанието.

Иван Дойнов**ТИХА ПОБЕДА**

На внук ми Евгений
Сред клоните припламва тихо
едно-единствено листо;
след вчерашния леден вихър –
на зимата се плези то...

ЛЕТЕЖ

Духът ми е градина многоцветна,
от изгреви и залези огрян...
Вълшебен цвят в ръката ми просветна
и лята
мойта длан
към твойта длан.

ПАЛИТРА

Ту залез, а след туй - зора,
ту плод, ту нежен цветопад.
Как в себе си да побера
палитрата на този свят?!

ПОСВЕТЕНО

На Д.
Вървя към тебе. Жива светлинка
от вчерашния изгрев пърха в мене.
От моята - до твоята ръка –
земята се задъхва от въртене.

МОНОЛОГ

*На лирико-сатирика
Дулинко Дулев*
Луд не съм! Но може би у мен
дарба е заложена - такава -
чийто безметежно-ярък ген
другите
да подлудява?!

СЪРЦЕ НЕУКРОТИМО

...И често казвам на сърцето си
за малко да се укроти,
но чувам глас: - Дори в небето
от мен покой не чакай ти!...

МОЛИТВА

Челото ми! Пощади ме, Боже -
не да го ломя в гранитна плава,
а забила в мене триста ножа -
съвестта ми нека побеждава!

БОГАТСТВО

На Андрей Германов

Откакто съм дошъл на този свят,
отключвам неотключвани простори;
на изгреви и залези богат -
духът ми иска всичко да повтори!...

**ДВЕ ЕСЕТА
ОТ ИВАН СУХИВАНОВ****АМЕРИКАНСКА ПЧЕЛА**

Огромен, потен мъж, с впito полицейско яке, с фуражка в ръка, се е разположил на пейката под сянката на цъфналите липи на малката гара на жп линията към К. До него остроган, прегърен тип, пушки с насмешлив израз... Лявата му ръка е закопчана с белезници към китката на униформения, който я придръпва, докато се почесва по тила; „Старишина, да пуснем една вода...“ – пита дребния мъж.

„Трай... цигара, вода... тва не ти е петзвезден хотел... кат се качим на влака... – заръмжа конвоирацият. „Има цял час дотогава...“ – не се отказваше арестантът. Колосът обаче не чува, втренчен в марашнята над релсите.

Изведнъж гигантът се сепва. Дланта му с параболично движение се плясва върху бузата. „Уф, мамицата ти!“ – изхърка ченгето и разтвори пръсти. Размазано насекомо падна към зеленикавите плочи. Исполинът се занавежда... след миг се строполява, подбелил очи... „Кво става бе?!... мамицата ти... и муха...“ – ломоти с подпухнал език, а по устните му бучки пяна и лиги. Другият наблюдаваше безучастно.

„Телефона... в джоба е... вземи...“ – изхърхи падналият. „Ще го взема...“ – увери го дребният. „Набери...“ – мучеше оня, превърнат в трепереща купчина месо. „Що... природата си знае работата...“ – заключи дребният. След това спокойно загаси фаса си и го метна към тревата. Бръкна в джоба на полицейското яке, измъкна ключе и освободи ръката си. „Сбогом, старши... беше ми приятно...“ Бутна с пета подутото тяло, което се изви неестествено...

Дребният закрачи към К. покрай ухажите на смола дървени траверси.

НАВЪТРЕ В МРАМОРА

„Не сме рязали никаква партизанска глава... боядисахме барелефа... някое цигане подир нас на лов за бронз...“; „Мълк!“ – прорева майора, „Тия ги разправяйте другаде... абе я ги набутай в панделата, до понеделник...“

В ареста сериозно вонеше на урина. Миро, художник-иконописец, се надвеси над ухото на Ивелин, поет от Б.: „Абе рекох ли ти да не ползваме корабна боя, ся как шъя чистим... нема пари за глоби...“, „Д'еба мама им морава... нищо нема да чистим...“ – промърмори Ивелин. „Пък тая щръкнала глава си е за рязане... и шмайзера и него май са го цаптаросали...“ „Нали ти казах да боядисаши само ръцете... кръвта сиреч остава...“, шепнеше иконописецът. „Ами поразвалих се, брат, откога чакам сгоден случай... Ама кеф! Особено ония уроди, уста в уста... Вечна дружба!... На!“;

„Едно време... щяха да ни спукат от бой...“, констатира Ивелин. „Абе те и сега няма да ни простят“, рече иконописецът. „Теб да не те е страх?...“ „Виж, хръмна ми, я хъвъри вината върху мен, ище им кажа, че само като консултант съм те позвал...“. Иконописецът се умълча.

Изведнъж Ивелин скочи и завика: „Другари милиционери, пуснете човека да си ходи!...“ По стълбите срещу решетките на килията заслиза униформен тип, като равнодушно въртеше очи изпод вежди... „Как тъй ще ме затваряте бе, уроди!... За какво?! За лайнърския паметник ли бе, малоумници?!... Майка ви да еба комунистическа! Писна ми! Пис-на мии!!!...“

**„ЛУДОВИЦА“ –
НОВА КНИГА НА БОЙКА АСИОВА****Бойка Асиова**

Бихме могли да изброяваме още много мотиви, но по-важното е, че Б.Асиова ни връща към едно приказно време на детството си, където реалност и измислица се сливат с митология и история в стила на магическия реализъм. Тези разкази са определено постижение на писателката и поставят творбите ѝ сред класическите образци на българската литература.

Разказите от втория раздел – „Старец и сълнце“ – ни пренасят напред във времето. Историите в тях са родени от личните срещи на авторката с различни наши съвременници от всички краища на България – отрудени хора, за които трудът е най-важното нещо в живота. Такива са тетин Петре, Сайме и семейството й, бай Първан и много други. Авторката не подминава и грижите на хората – неизкупуването на тютюна на Сейме, кражбите на персонала от „Свинска сватба“, пощата и мизерна обстановка в „Гаров ресторант“, смяната на ритуалите в „Кому е по-удобно“ и т.н. В тези истории писателката е на страната на хората, които се трудят, на тях симпатизира и я боли за неволите им. Пребродила България надлъж и нашир, от езерото Сребърна до Родопите, Рила и Пирин, Б.Асиова създава калейдоскоп от съдби на българи от цялата ни земя.

В историите от третия раздел на книгата – „Жена с име на река“ – авторката показва своята чувствителност и симпатия към „унижените и осъществените“ от наст-

ящето – клошари, отхвърлени от живота хора, „малкия човек“ въобще. Такава е жената, която седи на спирката и не чака никакъв тролей; обитателите на пазара от разказа „Когато се разтуря пазара“; такава е и Огоста – художничката, която рисува за колкото пари ѝ дадат портрети, и много още други герои. Нашите симпатии са на страната на тези

хора, останали извън времето, хора, които преживяват трудно, но сърцата им са мисловърди.

С новата си книга Бойка Асиова се налага като автор, който има какво да ни каже, да провокира нашата чувствителност и доброта. Разказите са написани на чудесен български език, в който умело съживяват много старинни думи, адекватни на тематиката на творбите. Достатъчно е да споменем думите вървяща, пиливо и още много други. Авторката твори в жанра на късия разказ – труден жанр, който се владее от малцина, владее се само от майстори на прозата. Б.Асиова доказва, че има свое място в съвременната българска литература, свой стил, който прави неповторим таланта ѝ на разказвач на истории.

Радка ПЕНЧЕВА

**Б.Асиова. Лудовица. Разкази. Пловдив,
Жанет 45, 2015г., 168с.**

ДА ЖИВЕЕШ ПОЕЗИЯТА

**Неделя е.
Не деля
Неделя.**

Започвам с едно пределно лаконично тристишие от **Демир ДЕМИРЕВ** – игра на думи (по-точно на една дума), което по особен начин постига поетично въздействие. Дали и този ден е неразличим сред останалите? Или самата неделя е монотонна, „неделима“, песъчинка в часовника на времето. Създаден е образ, който всеки разчита по свой начин.

Подобна поезия не се анализира. Тя се живее. Така както авторът „живее“ своето емоционално битие – без условности. „Да живееш есента“, ни казва той – и като по чудо, с няколко думи, обхваща нейния пейзаж, насищайки го с мъдростта на смиренето, на това, което не търси нещо повече от даденото му свише. „Не поголяма от себе си / е есента. / Но си я бива./ Жълта жар и огън заплете / над Злато поле./ От горе/ от хълма/ до тополите/ прелива есен.“ Каква щедрост на образа, който преминава отвъд границите на зрито.

„От общата форма – през детайла – към общата форма“ – по този универсален принцип художникът Сергей Ивойлов (светла памет на моя баща!) учеше младите да изграждат образ. Книгата на Демир Демирев „Говори облакът“ позволява на читателя да мине по този път: от прочита на един дъх, през вгълбеното вникване във всеки стих, до новия цялостен прочит. Нещо повече – тя го изисква.

Структурата на книгата е полифонична. Изгражда поема на житейския път. Нейните части сякаш влизат една в друга, пораждат се една от друга – „падащи орехи/ пълни със смисли“. Четири цикъла, чиято последователност е от особена важност, съставят поеми от самостоятелни стихотворения. Прочетени в единство, заглавията на тези цикли са код към авторовото послание. Така всяка част от цялото е носител на неговите белези. „Да живееш есента“, „Върхът понякога самотен“, „Колкото оризово зърно голям“, „Небето не е моят дом“ – тук ще разчетем сезона на природата, но и сезона, в който обитава лирическият герой; самотната висота на духовната личност; относителността на измеренията в света и тяхното осмисляне.

Трудно можем да си представим попълно, по-органично сливане с природата – превърната в метафора на человека и неговите преживявания. Създава се драгоценното триединство: природа – лирически „аз“ – общочовешко. Чрез

природните явления навлизаме в личното пространство на автора, което ни отвежда към общовалидни стойности. „Говори облакът“ – тази прекрасна рамка-заглавие на книгата, осмисля цялата творба: въщност говори поетът, човекът на идеите. Но той не е небесният обитател, небето е „ситото“, през което често преминава. Идеалът, от който търси пречистване. Встрани от пейзажа или в неговата сърцевина – присъствието на лирическия „аз“ е осезаемо. Той не се назовава, изразява се – превърнат в земното или в небесното, в котва или в облак, одухотворявайки всичко, до което се докосва. Въпреки пределната дистанцираност на автора, в стиховете му ще открием автобиографичност. „Дойде на брега/ отпи от меката вода/ и остана/ морето разпознава/ корабите не.“ („Котва на брега“).

Демир Демирев откроява детайл от действителността, върху който проектира преживяване, лична история, философия. Кодовете към тези пространства понякога остават тайна за читателя, но неговата интуиция безпогрешно намира път към емоционалния заряд на стихотворението. В лаконичното слово на поета проникваме, вглеждайки се в картините на вътрешното си зрение. Самите стихове са плод на вгълбяване в мига, на точното му (а то значи абсолютно свободно) изразяване, на „улавяне в полет“. Провокирани от действителността, образите нерядко извират из недрата на подсъзнанието – поетична сплав от реалност и вътрешни преживявания, със свои измерения, своя логика. Парадоксът се ражда в полифоничното натрупване на състояния от различни времена, на едновременни действия, създаващи поглед „отгоре“, в цялост. С две думи – тук откриваме майсторството да се изразява, без да се обяснява – разковнически към пределната краткост и обемност на стиха.

**По стъпалата
от брега
се спущам
спущам се и качвам
качвам се
и спущам
докосвам морето
не е мъртво тяло
така изглеждане
в далечината.**

Мъдрост, смирене и приглушена тъга можем да прочетем в тези стихове. Толкова многостранен е образът на есенното море. Поетът тръгва от една нощна картина („Морето и луната есенна/ страните си докосваха/ крал и кралица“), за да премине през неговите послания („Прочетох от край до край/ писмото на морето“), през пречиствашата тъга и съзнанието за самотността на человека – и да стигне до изповед и равносметка пред „всичките морета“, пред голямото Море, където се разплащаме за греховете и грешките си. Деликатно, по мъжки, Д. Демирев успява да изрази и най-съкровените чувства на ранимата си душа (превърнат в котва): „Тук край брега/ на всичките морета/ сметките си плаща/ сълзата ѝ дълга/ не спира да капе/ не спира да капе.“ („Котва на брега“).

Делничната реч обема вечното, нетленното – и в тази простота е силата на въздействието. Зрителни и звукови са

образите, улавящи подтекст, чувство и философия. „Като земята/ в моята градина/ е морето нощем/ отвсякъде край мен.“ („Несебър – ноември“). Родното Злато поле е навсякъде – в реалността или в мислите. Въщност, морето или земята, кое от двете е спомен? Къде е авторът, пишайки стихотворението? И с удивление откриваме, че сме едновременно и на двете места.

Книгата завладява със значимостта на теми и идеи. Редят се най-лаконичните разкази за детството и младостта, когато, „с ръка в празния джоб“, „пазачът на мравките“ не познава страх; за стремежа на човека да се изкаже, прегълъщайки трудно залъка насыщен хляб; за глада на площадите – „да се препълнят от очакване/ от викове да онемеят“; за Отечеството, „забравено от свобода до свобода“... „Думите винаги ли са врати отворени“, е риторичният въпрос.

Една смирина молитва разкрива отношенията на поета към смъртта – част от кръговрата на природата; върата в Твореца-баша, който познава чедата си. „Пристига старостта“, казва авторът. И добавя: „Малък съм още“. Екзистенциалните въпроси намират отговор в конкретното, простото: една вечер, едно дърво край реката Златополска... Вечността и тук се споменава косвено – вечност на живота, трайност край течашкото време: „Господи/ малък съм още/ когато ти домилея много/ посади ме/ една вечер/ до реката Златополска/ като онова дърво/ завинаги/ зелено.“

Любовта – „белег по устните“ – е спомен и копнеж, неразрушимият образ на съхраненото чувство („синият цвет на реката/ още летеше в очите ти“); жената-мираж в рамката на прозореца, и тази, чието присъствие е част от всички времена („можеш да не идваш“), която мъжът ще открие по ехото на смеха („не можах да стана друг/ помниш ли/ преди 100 години/ какво ти казах/ до перваза на един прозорец“).

Понякога образът улавя метафизичния, дори сюрреалистичен нюанс на реалната картина. Картина, която се претворява, но в която няма измислища.

Формата в свободния стих разчита на вътрешна мелодия, на симетрични построения. Подчертано е майсторството на автора да изгражда ритъм, да уравновесява словесните постройки. В динамично начупената линия на стиха всяка дума попада на свое място, открявайки точния си акцент.

Може би е вярно, че за кратките стихове се пише най-„дълго“. Най-дълго проникваме в премълчаното. В тайната.

Ще завърша своя отзив с финалното обобщаващо стихотворение от книгата – „Осмисляне“. Наподобяващо писмо (отново с игра на думи), то илюстрира тази вездесъща недоизказаност, стаеното в тишината между думите:

**В паузата
между две истини
за теб
имало ли е някога
смисъл в**

**Оставам в мълчание
Твой.**

Александра ИВОЙЛОВА

Ирина АЛЕКСАНДРОВА

„ПИСМА ОТ МОРЕТО“

ЦЪРКВА „СВ. ТРОИЦА“ В ЦАРЕВО

Строена от силните длани рибарски е старата църква – скромна, не царска. Градена от камъни, грубо изсечени, на бурите морски навеки обречена. Жестоко и злобно морето бушувало – зографите образи святы рисували. Свещта на нощта покривалото вдигала – върху дълските изгрявали ликове. И Николай – светецът моряшки влизал с бурите в бой ръкопашен, а на залутани в мрака рибари посочвал внезапно окото на фара. И Майката Божия вдигала длани – за благослов на всички събрани. На всички моряшки, рибарски невести Архангел донасял радостни вести... Пред стари икони свещици потрепват, светците привеждат сребърни клепки – на всеки даряват прошка и нежност, утеша раздават, раздават надежда. И - фар в безизходица - ни чакат иконите. Небето припламва с цвета на текома. Чака ни кротко в дните объркани църква не царска. Царевска църква.

СПОМЕН ЗА ФАРОПАЗАЧА

Къде е канчето от смякан алуминий?
Аз помня –
старият фаропазач
от него черпеше с кафе зората.
Аз помня чайките - кресливи делтаплани -
и онзи вятър шегобиец, който
на старата му ватенка зашиваше
по някой чифт крила.
Аз помня жеста му на Саваот:
да бъде светлина!
За всички странници в морето -
Пунктир сияща надежда!
В годините на умните компютри
фаропазачът се загуби сред солта
на морските легенди.
В бетонното яйце на фара
живее само разумът
на хиляди открытия.
Но ние - странниците сред морета нощни -
предистваме вълните - търсим
усмивката нашърбена
над канчето от алуминий.
Къде са длани кафяви?
В тях всяка вечер се излюпваха
и светлината, и надеждата...
Тълпят се над прибоя облаци -
дими на стария фаропазач лулата.
Сред мрака непрогледен - огнено -
тупти сърцето му.
На всички нас изпраща щедро
бесмъртна светлина.

СБОГУВАНЕ С АХТОПОЛ

Подреждам в куфара си викове на чайки.
От мен опитомените вълни –
неверни котки – и от утре
с опашките си хладни ще загалят
от белотата си засрамените глезени
на някой друг.
А миди черни – длани на монаси –
ще поднесат мистерията ти,
море от плач и смях,
на някой друг.
В обятията на креслото
върху сърцето си ще намотавам
от слънце и от сол пенлива нишка
и стихове от нея ще плета
за някой друг.
А хоризонтът – дълга синя рана –
сред спомените ми копнежно ще пулсира.
Непостижимо, винаги болиши,
Магнитно ни зовеш...
към някой друг.

ЗАГОРЧЕТА - ПОКОРИТЕЛИ

/ от стр. 2 /

Защастие точно срещу паркинга е гарата на Триест с всичките ѝ там тоалетни и умивални. Тук ще престоим цял ден – вече сме отново в Европейския съюз и пътните органи строго следят автобусът да не остане в движение повече, отколкото му се полага.

Неумолимият Предводител на легиона ни Венелин Кръстев събира всички на инструктаж – така и така, свободно време, това може, това не може! Малките? Ти си с тази кака, ти – с онази. И в шест часа българско време – повтарям – в шест българско време при автобуса за тръгване!

Тези натам, онези насам, ние с Венелин и помощничките му Антоанета Крумова и Красимира Манчева потегляме към центъра на Триест.

Тръгнали сме на обиколка, за да видим двете основни забележителности – замъкът Мирамар, построен от злополучния мексикански император Максимилиан, и катедралата Сан Густо. Оказва се обаче, че и двата обекта са на високи хълмове, а нас вече ни е пипнало онова особено лежерно средиземноморско състояние. Dolce far niente! Просваме се на изящните столчета в уличното кафе и се захласваме във виртуозните изпълнения на двадесетина годишнен уличен цигулар.

Кафето е великолепно, музиката – вълшебна, мъничката пешеходна зона – тиха и елегантна, до момента, в който ни прогонва нечия автоматично включена аларма – изглежда на отсрещния затворен магазин. Никой не може да я спре – пиу-пиу-пиу – и майките на кафенето опустяват. Съчувсвено поглеждам нещастния управител – изглежда идиоти има не само на Балканите.

Тук, долу край морето също има какво да се види. Огромната сграда с класическа архитектура, която отначало взех за опера, всъщност приютява местните търговска и промишлена камара. Особено красив е централният площад пред кметството, което напомня императорски дворец. Фонтани, паметници, още няколко двореца, а в дъното се синее морето. Млада балерина, акомпанирана от камерен оркестър, ту притихва под звуците на „умирания лебед”, ту дръжко размахва плащ като огнената Кармен. Можем да останем тук с часове, но май е време да се прибираме...

Отново на път. Първите нощи светлини ни очакват край Верона. Защо пък да не се поклоним на най- популярен символ на любовта – балкона на Жулиета Капулети?

Маршируваме към центъра на града, когато вдясно се появява ярко осветено подобие на Римския Колизеум. Това е прочутата Аренади Верона. Вътре явно се провежда нещо интересно, защото наоколо гъмжи от хора. Долавям позната мелодия сръчквам вървящия до мен чично Боря – абе, това парче не беше ли на Сантина? Той, ухилен до ушите, ми сочи големия афиши до входа – Господи, това било истина, в момента вътре наистина свири не кой да е, а един от идолите на моята младост – Карлос Сантина, за когото смятах, че отдавна е захвърлил китарата сред паяжините на тавана. Гледай ти!

Заключват под носа ни вратата на Жулиетиния двор – работното време е изтекло – та се задоволяваме с няколко снимки на прословутото балконче между решетките на портала. За сметка на това сме възвнаградени с гледката на чудните дворци, кули и площащета във великолепно осветения център на ренесансовия град. На връщане минаваме отново край „Арената“, концертът е привършил и аз успявам да се шмугна край охранителите и да направя няколко снимки на сцената, където преди минути е дърпал струните легендарният китарист. Всички сме толкова уморени, че в автобуса заспивам още във въздуха и пропускам церемониите по лягането...

В Ница след инструктажа отново се пръскаме на всички страни. Ние – щабът на групата,

отначало пием заедно кафе на тротоара, но след като преобладаващото женско начало в щаба предявява намеренията си за кръстоносен поход по магазините, с чично Боря намираме благовиден предлог да се отцепим. Похапваме сандвичи сред малка градинка в съседство с многогодишно арабско семейство, а после отпускаме морни тела на тревата. Тази нощ за също не спах добре, износените ми колена не понасят трайно сгъване и сега, изпружен под сянката на огромен чинар, бързо се... потапям...

Събуддаме се късно следобед. Крайбрежният булевард на Ница отделя хотелите, между които се пъчи прословутият „Негреско“ от една страна, и обсипаното с пейки и павилиони ларго, от което се слиза директно на плажната ивица. Думата „плажна“ е пресилена, тук за пъськ и дума не може да става, хората са налягали върху чакъл с диаметър около 5-6 см. В далечината се виждат светлините на излиташите и кацащи самолети, а още по-далече, зад тях, сивеет опънатият към средата на морето нос Антиб. На една от пейките заварваме мрачните Ата, Краси и Венелин. Шофьорите на автобуса при слизането и дума не дадоха да се издума за разтоварване на багаж, и сега никой няма бански костюм. Е, поне ще си намокрим краката...

Вече си мисля, че до испанската граница няма да спираме никъде, когато автобусът внезапно напуска магистралата и се насочва към близкото градче. Ура, след малко ще видя гнездото, от което се е излюпила Бурбонската династия. Родното място на религиозния обединител на Франция – Анри IV и на дебелия мускетар Портос.

Въпреки че няма и 100 хиляди жители, градът Порте е столица на областта Барен, а в размирните хugenotski времена – столица на Наварското кралство. Ненапразно над входа на кметството виси надпис: „Парламент на Навара“, който пък ще ни хвърли в нескончаеми спорове с Айтор относно дilemata – аджеба Баския ли е част от Навара, или Навара – част от Баския? В центъра се издига бижуто на града – замъкът, в чиито покои, кандилкан в люлка от костенуркова черупка, е смукал намазания си с чесън биберон бъдещият помирител на Франция, великият Анри IV.

Злите езици твърдят, че думата „флърт“ произлиза от името на пагубно прельстената от Анри девойка Флорет. Вярно е, че наварският крал не си е поплювал, но за негово оправдание трябва да отбележим, че не е лесна работа да си съпруг ту на разпътната Марго Валоа, ту на страхилицето Мария Медичи, разхувавяна периодично от Рубенс срещу добро заплащане. Замъкът е огромен, от подчертано градски тип, по стените му няма следи от гюллета, а огромни афиши за музикално-светлинного шоу „Един крал – един замък – един град“.

Потънал в сладки видения за нощните завоевания на краля-хugenon, въобще не разбирам кога сме изтропали по моста, който всъщност е границата между Франция и Испания, или както ще бъда убеден още тази вечер, между Френска и Испанска Баския. Навънвали пропливен дъжд, автобусът е кацнал на някакъв паркинг, под отсрещните дървета са се сгущили две мокри девойчета, които преговарят нещо с нашия Предводител. Какво става, Беньо, да не сме в Байон? Какъв ти Байон бе, сънливецо, вече сме в Ирун, това тук са организаторите на фестивала, а самата Невяна е отпред при шофьорите!

Невяна Сярова е момиче заralийче. Сигурно помните енергичната управителка на книжарница „Хеликон“ преди 4-5 години. Или поне мелодичния глас на тогавашната прима на драматичния театър, обявяваща след премиера: „Цветя-я-я от книжарница „Хеликон“ и госпожица Невяна!“

Та същата тази Невяна щастливо се задоми с фронтмена на пънк-группата „Апурту“ – Айтър, роди му набързо лъчезарната Ая и се засели в китното баско градче Ирун.

А тук пък, от незапомнени времена, ежегодно като надбягването с бикове в Памплона на Сан Фермин, но десетина дни след него, се бил провеждал фестивал на детски фолклорни формации. И не видяла причината Невяна да не запише за участие културния бисер на Стара Загора – ансамбъла „Загорче“. Хем баските най-сетне да видят фолклорни танци като хората, хем да използва случая да приютка в новите си владения чично Боря и мен – посещение, планирано още от дебаркирането ѝ край Бискайския залив.

Невяно, Невянище...!

След броени минути с чично Боря вече товарим багажа си в Айтоворовата таратайка и потегляме към Невянина гнездо, където ще прекараме цяла седмица...

Ирун е точно това, което наричам усмихнат град. Еднопосочни улици с триметрови платна, по които спокойно си пълнят автомобилите, и осемметрови тротоари, потънали в зеленина, пейки и пластики. Седнала фигура в естествена големина ми напомня за неоестествената ми мечта за седящия Пантеон на старозагорските поети в градската градина... Кой ли е този на пейката, мари Невяно? Луис Мариано? Певецът от Мексико? Не знаех, че е роден тук.

След малко всички сме насядали в кухнята, похапваме сладко, лочим прекрасната бира „Сан Мигел“ и слушаме обстойната лекция на Айтър за славния Еускал (Еускали), или както вече се уговорихме да наричаме за улеснение Баския – т.е. страната на баските (Pais Vasco).

Гордите баски ненапразно твърдят, че са тук отпреди Великото преселение на народите. За тяхното присъствие в Римската провинция край Пиренеите свидетелстват стари латински хроники. Фактът, че почти изцяло се е опазил от латинизация, е прецедент, нямаш аналог в Европа. През ранното Средновековие те съмнават фасона дори на могъщата армия, предвождана от Карл Велики в Ронсвалския проход, за което свидетелства знаменитият епос „Песен за Роланд“, въпреки че, както се досещате, тук те са справедливата страна. През IX и X век те създават и собствена държава – кралство Нахера-Памплона, което през XI век, при крал Санчо III Мъдрия обхваща половин Испания, докато по стар народен обичай бива разделено между синовете му. Смята се, че именно баските са окончателната бариера, която спира както нашествието на Карл на юг, така и това на арабите на север.

Тук ненапразно имат зъб на Франко. Не само за изпепелената Герника, но и за забраната на баския език по време на диктатурата му. В днешна Испания съществуват четири баски провинции. Нашата – Гипускоа, със столица Доностия (позната под името Сан Себастиан), Бискай с Билбо (Билбао), Араба с Гастейз (Витория) и Нафарроа (Навара) с Ируния (Памплона). На френска територия има още три – Лапурди с административен център Байона, Субероа с Маулеон и Беенафардоа (Долна Навара) в коментирания вече Дониване Браси под френското име Сен-Жан-Пиед-де-Порт. Толкоз.

Току до блока на Невяна се издига внушителната сграда на Кметството,строено още през XVIII век, а пред него – висок пилон с паметник на Сан Хуан от XVI век. На специални пана встрави има стари фотографии и гравюри на сградата през вековете. Ето тук на площада пред нея има пазарище със съответстващата иберийска олелия, изящни дами с кринолини и чадърчета, а край тях сучат мустак униформени

гвардейци и улични пройдохи с кърпи или барети по главите. Тук пък под ъгъл с кметството се издига градското казино, по чиито тераси е насядал местният елит. На преден план са се омърдрили две деца в неописуема премяна, привлечени от може би първата фотографска кутия в града. Прави ми впечатление, че на изображенията високата колона с паметника на Сан Хуан се появява тя вляво, ту вдясно. Защо? Някакъв фотографски ефект? Не – обясняват ми – тя действително е премествана няколко пъти по градоустройствени съображения. Знам ги аз тези градоустройствени съображения. Ненапразно живея в град, който през седемдесетте си срути най-хубавите къщи по подобни такива...

Предводителят е избрали за бойно поле на своя дебют широкото подземно пространство между щандовете на универсалния магазин. С гордост наблюдавам възхищението върху лицата на заварените клиенти. Не може човек да не се впечатли от сценичната структура на групата. Някъде в средата остават момчетата-инструменталисти, а около тях се разминават, прегрупират ту в отделни кръгове, ту в редица, ту в малки групички, ту в сложна плетеница малките палавници и закачливите им каки – разбира се в сукманчета с различен цвет. Хоп – и пред тях се изтъпчват юнаци, удят крак в пода, правят някакви неуловими с просто око движения, внезапно пред тях изскочат отново мъничките феи, отново всичко се завърта като цветни стъклца в калейдоскоп, всяка картина е толкова съвършена, че те кара на мига да забравиш предишната, и внезапно, сякаш на хиляда гласа едновременно, сякаш от невидими досега отвори между щандовете извира и постепенно запълва цялото пространство:

Всички от селото
бързат за хорото,
всеки да се хване,
назад да не остане...

Акустиката на затвореното пространство грабва оглушителните аплодисменти, умножава ги до последния допустим предел, чието Боря крещи нещо на ухото ми, но аз не го чувам, иска ми се да обясня, да покажа на

всички наоколо, че и аз съм част от това чудо, че дишам един и същ въздух с тези деца, с тези мънички цветни...

- За-гор-че! За-гор-че! – подема чично Боря, скоро реввам и аз, Невяна и Айтър се присъединяват, хората наоколо усмихнати подемат непознатата дума, някъде писва аларма, за действана вероятно от мой глас, до мен тихо се приближава диригентката Антоанета Крумова, по-известна сред ценителите си под името Ата, изчаква да утихнат бушуващите ми страсти и пощепва: - Никой няма да повярва, че не ви плащам!

След няколко часа сме заредени пред паметника на Луис Мариано, за да видим шествието, с което ще започне фестивалът „Gazte folk 2015“. Има в заглавието още десетина думи, трудни колкото за произнасяне, толкова и за писане. Първа минала групата на местните танцовчета – с тъмни дрехи и пръслонутите баски барети. След тях марширува групата от Валенсия, чиято средна възраст за моя изненада е около 30 години. Не се чуди – шепне ми Невяна, – трябваше да пристигнат деца от Лаос, но нещо им се е случило, затова запълниха дупката с тези – нищо, че са пораснали повече. Начело върви юнак с мрачно изражение и пиратска кърпа на главата. Той свири на някаква глинена вувузела, като се изхитрява да измъкне

НА БИСКАЙСКИЯ ЗАЛИВ

от нея извънредно игрива мелодия, въпреки че си служи с едва три пръста. Зад него друг левент носи герба на Валенсия, но не върху знаме, а върху нещо като хоругва с хиляди пискюли. След тях върви смесена група, в която жените са в лелинска възраст, а партньорите им – около пубертета. Очарован съм от носите им, като по-голямата част от вниманието ми е грабната от цървулиите им, които абсолютно по нищо не се различават от нашите. Следва групата от Словакия, но аз бързо я пропускам, защото след тях се задава ансамбъла на Бурятия – най-екзотичното петно на събитието. Ядрото на групата представлява седем-осем девойки в национални носии, които се движат с грациозните движения на професионални балерини. Те, както и щащите около тях малчугани, имат плоски монголски физиономии, но между тях се набиват на очи две синеоки блондинки – явно за да напомнят за принадлежността на Бурятия към Руската федерация. Край тях с акордеон на гърдите пристъпя белокосият ръководител, по-разително приличащ на бившия руски премиер Борис Елцин. Той подозира, че европейското му лице не е достатъчно доказателство, и затова свири тихичко песента за рождения ден на крокодила Гена. И на края на шествието не върят, не маршират, а летят над земята като рояк разноцветни пеперуди нашите дечица. Отново се издуват от гордост, тръгват да я споделя с щаба, но Предводителят и Ата явно са недоволни от нещо, в такива случаи е по-добре да не им се мяркаш пред очите и затова отивам да подиря утха при далеч по-говорчивата шефка на инструменталистите Красимира.

На другия ден концертът е чак вечерта, затова измолвам с домакините да бъдем заведени на плаж. Между Ирун и крайбрежното градче Ондариби има броени километри, и много скоро с маска и плавници се потапям в сините води на Бискайския залив...

Всички групи изпълняват по два-три танца, като няма нужда да ви казвам кои са с няколко обиколки напред. А ме втрещяват не други, а бурятите с финала на продукцията си. След магическия танц на хубавите каки и нещо като гоненица на малките сополанчета, всички се наредват в редица, отпред излиза „Елцин“ с акордеона си, и над площада еква:

„Разцветали яблони и груши,
поплыли тумани над рекой,
выходила на берег Катюша...“

Сега вече я втасахме! Вот тебе не подправен бурятски фолклор!

След представянето на петте ансамбъла, щабовете заедно с избрани изпълнители са поканени в приемната на алкалда – т.е. кмета на града за официално откриване и дежурната обмяна на приветствия...

За другия ден домакините са ни приготвили предълго пътешествие. Преминавам по криви, стръмни пътчета през планината Ая, която от Невяниния балкон прилича на човешка глава, легната на тила си и вирната брадичка нагоре. На нея е кръстена и двогодишната палавница, която в момента ме дърпа за ушите.

Вечерта ни отвеждат на мястото на концерта – висока покрита естрада и многобройни пейки под открито небе. С чично Боря сме обявили желание да продаваме сувенирите на „Загорче“, с риск да ни арестуват за незаконна търговия, дори си носим сгъваема масичка, но в тъмното никой не ни забелязва, бълскат се като прилепи в нас, камо ли да оценят достойността на чашите и плакатите, изрисувани със собствената ми левица.

Концертът започва в познатия ред. Първо домакините, които днес показват нов танц, гвоздеят на който е момче, яздещо възглавница, предназначена да изглежда като кон. Следват неравните двойки на валенсианците. Отначало се заливаме от смях, като гледаме несръчните движения на момчето с очилата и завързаната на кръво кърпа. После обаче постепенно разбираме, че момчето по всяка вероятност има ментални, че и физически проблеми, възхищаваме се на смелостта на водачите да го качат на сцената, и ни иде да потънем в земята от срам,

загдето преди малко го наричахме Мунчо.

Словачетата със сламените гарсонетки си повтарят полката, хубавите бурятки този път са в някакви шамански одежди с островърхи шапки, в танца им действително се прокрадва някаква мистика и на фона на тяхното съвършенство съвсем нелепо изглежда подскочането на малчуганите след тях, които страшно внимават да чукнат една в друга двете пръчки, които размахват през цялото време.

И идва нашето време! Първо на сцената излизат каките от хора и запяват въстъпението към – как ли да го нарека, хайде да речем танцова сюита (леле, колко нафукано излезе, ама ме мързи да измислям друго), наречена „Ехо от вековете“. И в пеенето, и в съпровода, и в танца, действително има нещо езическо, древни богове надничат отгоре, долавят ромон на планински ручеи, зъвън на чанове, шумолене на листата в короните на вековни дъбове, дори обонянietо ми усеща уханието на непознати билки и дим от жертвени огньове. Кой знае защо, си представям този спектакъл върху каменните коруби на Перперикон, когато ме събуждат гръмки овации – всички присъстващи са станали на крака и няколко минути не спират да ръкопляскат. Ужасно съжалявам, че фестивалът няма състезателен характер, ще ми се да чуя, да видя, да прочета някъде, че нашите са недостижими, да подъръкнам със златни медали, да се пръскаме с шампанско...

Не искам да се разделяме – утре цял ден няма да се видим, защото тях ще ги водят в Сан Себастиан – този път организирано, ще ги вкарят в Аквариума и къде ли още не, пък ние – отсреща, от другата страна на залива, във френската част на Еускаи, или още Еускал Хения или просто Баския.

...Отново е утро и отново товарим колата за далечно пътешествие. Хоп-хоп, и вече сме във Франция. Вие, баските – закачам аз Айтор – май най-много изкирихте от Обединената Европа. Пък то преди – за да отидеш на гости на братовчедите – граничари, митничари, проверки... Върно е – усмихва се Айтор – предишната му група трябвало да репетира отвъд границата, и

заят. Голямата красива сграда в дъното на площадчето носи надпис, че тя е принадлежала на Луи XIV, и той често отсядал в нея. Как? – учудвам се аз - Кралят-слънце? Тук? – Ами да, пъчи се Айтор – той дори е венчан тук! – Хайде бе? – Ами ела да видиш!

На стотина метра се издига катедралата „Св. Йоан Кръстител“. Вътре почти нищо не напомня, че тук в 1660 година са се венчали младият Луи XIV и испанската инфанта Мария-Тереза. За да оставят все пак следа във вековете за това събитие, те са предприели нещо наистина уникално – след излизането им от катедралата в края на венчавката, порталът е зазидан, и сега се влиза през друг вход. Ние сме последните, които минахме оттук! – хрумване, достойно за егоцентричния монарх. Отвън ясно си личат очертанията на зазиданата врата, стъпалата са непобутнати и огромен плакат ни дава подробности от събитието.

Бронзовата табелка на отсрещната фасада ме осведомява, че тук е живял Морис Равел. Равел – баск? Аха, пък аз се чудех – францулин, пък дай му само болера и павани да композира. А кой други велики хора са били баски? Ами Луис Мариано го знаеш. Великий писател и философ Унамуно е от Билбао. Лопе де Агире... Кой Агире – конкистадорът? Агире, гневът Божи? Знаех си!

Когато се прибираме в Ирун, ни очаква изненада – тази вечер се закрива едноседмичната фиеста, посветена на Сантяго де Компостела. А защо не сме я видяли досега? Ами първо, защото вечер сме непрекъснато по концети, и второ – защото не сме ходили в тази част на града.

Пред залата „Amaia kultur zentro“ се вие дълга опашка от нетърпеливи хора. Хващам се за главата – тук ще ни отиде поне час! Дали пък да не излья разпоредителите, че съм журналист, акредитиран към ансамбъла? Оказва се обаче, че едва сега отварят входа, който гълтва опашката за броени минути. Я гледай – отвътре залата изглежда два пъти по-голяма от сградата, под която е разположена. Мисля, че е по-общирна от тази на операта ни. Колко такива зали има в Ирун – питам аз

Невяна – ами, няколко – изчерьва се Невяна, като явно си припомня снощи разговор. Когато се прибирахме от фиестата, показаха ни площад „Москва“, където провеждали своите алтернативни мероприятия членовете на техния клуб – не помня цялото му име, но имаше вътре „антифашистки“ и „антиkapitalistички“. Организира алкалдът пред кметството някакво събитие, те – хол на площад Москва контра събитие. Оня – мероприятие, те пък – контрамероприятие. Какво ли им се чудя на акула – ами че ако живееш тук, и ако бях на техните години, сигурно щях да им нося байрака – като че не знам колко обичам да се навирям между шамарите.

Започва концертът. Първи са отново баските. Този път те са с нови костюми и чисто нова хореография. Всички се скъсват да аплодират отбора на домакините, а на мен сърцето ми се свива – нас пък сигурно ще ни освиркат.

Валенсианците също представят нов танц. Отначало следя само очилаткото с уврежданнята, когото две от девойките преместват по разни места на сцената. После се засрамвам и съсредоточавам цялото си внимание върху двойката вдясно. Жената е сигурно вече майка на няколко деца, а партньорът ѝ с пиратската кърпа е навсяко умното хулиганче на класа – нещо като хибрид между Том Сойер, Гаврош и Емил от Лънбъръя. Усмивката му е толкова изразителна. Зная – казва тя – колко нелепо и смешно изглеждам тук като кавалер на леля си, но мен са ме избрали, за да танцувам хубаво, и да пукна на място, ако не го направя!

Младите словачки с гарсонетките, които весело подскочат под звуците на цигулката, ме карат да си припомня как навремето преследвах златокосите братиславски прелестителки по морския бряг, и докато се измъкна от виденията си, че на сцената е вече бурятската група.

Този път каките са решили да ни вземат акула окончателно. Те размахват някакви призрачни крила, над тях, издуван от невидима сила, се издига полупрозрачен воал, движенията им са невероятни, музиката също е магична и аз ненашега съм подплашен за приоритета на младите старозагорчета.

Иeto, настъпва звездният ни миг. Сцената запъстрява от шарените сукманчета, поясчета, навуща, венчета. За мое удоволствие ще закрием сезона с любимия ми Тракийски танц. Въщност това не е танц, а цяло представление – с богата драматургия, песни и музика. Отначало като че сме на седянка – момите предат с хурки, задяват се помежду си и пеят. Опала – нахлуват ергените, сега ще им покажат та кой тропа по-хубаво. Но момите не се дават – техният танц е дори по-агресивен, но на помощ на момците идват малките момчета. Ох, дано не се наредят през едно! Ето ги най-сетне моите любими – най-малките момиченца. При тяхната появя публиката полудява. Малките крачета заситняват все по-бързо, окото вече не може да проследи бързото прегрупиране. Ю-бре-дебре! И-ха-ха! Не мога да издържа и скакам на крака, Невяна ме дърпа уплашена надолу, но вече половината публика се е изправила. За-гор-че! За-гор-че! Какво, като не било прието да се скандира в зала? Просто не е имало такъв повод! За-гор-че! Елате ни вижте!

Накрая петте ансамбъла пълнят сцената, импровизират един интернационален танц и получават аплодисменти и подаръци. Весела суматоха настъпва, когато някой по погрешка спуска завесата, и на авансцената остава само нашият ухилен до ушите Предводителя с поднос подаръци в ръцете. Той започва да търси пролука, за да се върне при своите, завесата отново се вдига, и публиката остава с впечатлението, че всичко това е режисиран драматичен ефект.

Вечерта Невяна дълго пълни куфара ми с армагани за Стара Загора, а пътната чанта – със сандвичи за из път. Освен с домакините, трябва да се сбогувам и с чично Боря – рано сутринта той ще се отправи за Барселона.

Когато на сутринта слизам от Невянината кола и се качвам на очакващия само мен автобус, за да си кача багажа, преди да се сбогуваме, той внезапно затваря вратите си и потегля.

– Невяна! Ая! Айтор – драскам аз по стъклото отчаяно, но те гледат в съвсем друга посока, после се плъзват назад, все по-назад, към една прекрасна отминала седмица, която никога няма да се повтори!...

...Събуждам се късно следобед. Край мен се точи безкрайна крепостна стена. Събуди се, Бакърджиев, пристигаме в Каркасон!

Първите укрепления на крепостта са построени още в началото на новата ера от римляните, достроявани по-късно от вестготи и сарацини. Легендата твърди, че името на града датира от времето, когато Карл Велики е разположил наоколо огромната си армия с цел продължителна обсада. Градът е бил готов да се предаде – хранителните запаси били на привършване, но хитроумната мадам дъо Каркас поискала последната торба с жито, и под изумените погледи на защитници и завоеватели нахранила с него едно прасе току под стените на крепостта. Местните били готови да я убият с камъни, но още на другия ден обсадата била вдигната. Карл Велики решил, че който храни дори прасетата си с жито, вероятно притежава запаси за години напред...

Крепостта капитулира страхливо пред Симон дъо Монфор през Катарските войни, но възвръща величието си през Стогодишната война, когато остава непревзета от англичани. Най-голямо изпитание за стената обаче се оказват мирните години в средата на XIX век, когато властите решават да съборят руините с... да речем... градоустроителни намерения. Так обаче на сцената излиза талантливият архитект Йожен-Виолет-Льо-Дук, който с помощта на своя приятел, тогавашният министър на културата Проспер Мериме, успява да запази и реставрира многобройни обречени обекти в цяла Франция, между които катедралата Нотр Дам в Париж, и хей тази стена отсреца, най-дългата крепостна стена в Европа.

всеки ден – разправии, скандали...

Пътят се вие край бреговата ивица, минава край „близнаките“ – две скали, които много си приличаат, гледани от испанския бряг, но в действителност бяха много различни – и тържествено влизаме в прекрасното градче Сен Жан де Люз.

Тук отново ни посрещат къщичките с яркоцветената дървения, но се е появilo нещо ново – онази атмосфера на морски курорт, по-известна ми от – да речем, Созопол пред четиридесет години. Улиците са пълни с хора, сградите – някак празнично украсени. Начинът, по който са облечени минувачите, израженията им, синътото море, което се показва понякога в дъното на пресечките, надвисналите над главите на ереки, всичко наоколо ти напомня – да, ти си на море! На фасадата на сградата отсреца греет огромно пано в червено-черно-червено. Когато приближавам, се оказва, че т

Илиана ИЛИЕВА**ГАДАЕНЕ НА ЦИГАРА**

Не рачи циганката да ме спре,
тъй както бе в по-младите години.
Не гледа - ни на длан, ни на кафе.
И днеска ме позна - и ме подмина.

Тя става все по-точна, прозорлива,
а в погледа ѝ - разкован Сезам -
аз всичките си Петровци намирам
и всичките Марии си ги знам.

Спаниите ѝ шарени аз също
със времето по цигански разбрах -
че няма да живее в тиха къща,
а с челяд, народена като грах.

Часовника си евтин ѝ показвах -
да се опита да го продаде.
Тя щърбо се усмихна и отказа -
по-льскав трябва и ще го краде.

Но все пак ме помоли за цигара
и още щом започна да гори,
ми каза: - Нов късмет на стара гара,
във град със З., в неделя, призори.

СВЕТОВЕН МАЩАБ

Недей да мислиш в световен машаб,
полей си китките, премети си двора,
остави слабия да си бъде slab,
не слушай хората какви ги говорят.

Копай си градинката, бъди рапах,
приказвай си с облака - да те подмине.
Зашто какъв ти е този свят
отвъд мяждата на градината ти?

Мери си кръвното, пий аспирин,
ако прекалиш в земеделско усърдие.
И благо на болката речи - амин! -
благодари ѝ, че още мърдаш.

Вечер кръсти се, а на сутринта
рано умий се от сълзи и сънища.
Тя е по-мъдра, по-чиста е тя -
в чиста вода иде ти да се хвърлиши.

Недей да жалиш за всички води.
Те са все повече от земята ни,
карай по теля и се води
все от балканските сухи понятия.

Иначе ставаш потоп - не жена -
и подкопаваш скалата от корена.
Хубаво думаш, но друга съм - на! -
и във световен машаб ти говоря.

**ПРИКАЗКА
ЗА ЦВЕТАРСКИЯ МАГАЗИН**

Във магазина влязох уж за цветя -
да зърна някой гербер или роза.
Сивееше ми много този свят,
пък аз не искам да го мисля грозен.

Но ето, че зад снопите бамбук
и кошниците с бледо-синьо нещо,
се мерна Той - внезапно, точно тук -
като че ли нарочно да го срещна.

И погледът ми в миг се прикова
в мъжествената сълнчева осанка.
Полюшнах се - обветрена трева,
а той съзря плашливата ми сянка.

Откъсна маргаритка с плавен жест.
Събра очите и на продавача.
Часовникът удари кръгло шест,
когато онзи мъж към мен закрачи.

И стана тя - каквато стана тя...
Добре, че не фалира магазинът!
Пак влизаме при нашите цветя
с мъжа, с когото тъй не се разминах.

ЧАКАЙ МЕ

Думите на Митьо опариха сърцето на
Миланка, разлюляха младото момиче
като трепетлика. И очите ѝ грейнаха като
звезди.

- Мила Миланчице - каза ѝ той, - скоро
ще пратя сватовници при майка ти. Пък
след Йордановден, живот и здраве, ще
вдигнем и сватба.

Можеше ли тя да побере толкова радост
в едно бедно моминско сърце?! Нямаше
още три години, когато баща ѝ го убиха в
Балканската война, а започващите друга. И
един ден барабанчикът засрича сред село
царски манифест за свикване на войската
под бойните знамена – за трети път!

Миланка изтича да срещне Митьо.

- А сега какво ще стане? - гледаха го
тревожно големите ѝ лъчезарни очи.

- Не знам - въздъхна тежко момъкът. И
като взе гъдулката, на която свиреше по
празници и хора, запая:

- Гледай ме, гледай, Миланчице либе,
гледай, нагледай ми се...

- Не пей тази песен, не е време за песен
сега - рече тя и заплака.

- Не плачи! - хвана той ръката ѝ. - Вярвай,
ей Богу, ще се върна!

На дугия ден изпращачи и мобилизиранi
се тълпяха на хорището - огромно тъмно
гъмжило. Някой беше вдигнал черно зна-
ме с надпис: "Не искахме война!" Но кой
можеше да го чуе? Войниците потеглиха
бавно и унило, подтиснати, с пълни от
болка сърца. Близките им ги държаха за
ръцете, с тежки предчувствия, сякаш се с
тях се разделяха завинаги може би, и не
искаха да ги пуснат.

Миланка и нейната малка сестричка
Донка вървяха редом с Митьо. Минаха
стария каменен мост, прекрачил Янтра,
и поеха нагоре към високите брястове на
Стойка бунар. Там беше раздялата.

- Сбогом, Митьо и прощавай! - рече
момичето и сълзи като порой се стичаха
по красивото ѝ лице.

- Сбогом! - промърви той и я прегърна.
После вдигна ръка за последен поздрав и
като зашеметен потегли напред, бълснат
от идвашите след него.

Двете момичета стояха като вкаменени,
докато превалът открадна заминаващите
от очите им.

След седмица в селото се пръсна новина-
та, че ешелонът на 5-ти пехотен Дунавски
полк, в който служеха техните близки, ще
премине през гара Горна Оряховица. И
почти половината село се срина да ги види.
Отидоха и двете сестри. Чакаха, не мигна-
ли, две нощи. Най-сетне влакът се зададе
в далечината. Войниците, нависнали като
гроздове по вагоните, простираха ръце към
тях и викаха. Но от шума не се разбираще
нищо. Миланка се отчая. Къде е нейният
Митьо? Всички са с войнишки дрехи и си
приличат. Тогава нададе вик:

- Митьо! Митьо!

И стана чудо. От последния вагон ня-
кой запя: "Гледай ме, гледай, Миланчице
либе..."

Затичаха се натам двете момичета, с мъка
си пробиваха път сред навалицата. Добли-
жиха се до вагона и подадоха бохчичката с
храната, която бяха приготвили. Тя галеше
ръцете му и говореше:

- Колко си хубав с тия дрехи! Никога,
никога няма да те забравя!

- Не споменавай забравата - рече той. -
Чакай ме, ще се върна.

- Ето, вземи това - продължи Миланка.

- Снимката ни от Оряховица. Помниши ли,
когато ходихме двама на панаира. Колко
щастливи бяхме тогава, а! Сложи я до
сърцето си да те пази!

Локомотивът иззвири, колелата се за-
въртяха, изпищяха жално, влакът изпухтя
тежко, понесъл мъката им и мъката на
изпращачите, и само след минута се стопи
в леката мъгла над гарата.

Заредиха се дни на очакване. Най-после
дойде и писмо от фронта. Митьо им пише-
ше, че е добре. Водели окопна война при
Завоя на Черна. Англичаните ги атакува-
ли, но те отбивали атаките им. А накрая
споменаваше, че на връх Търнава на един
ден от тяхното село загинали единадесет
войника. Погребали ги в каменливата
земя, за която бяха проляли толкова кръв,
но щяха да загубят завинаги, и милите им

майки нямаше да ги видят никога.

През ден в долната и в горната махала
камбаните на двете църкви се надпревар-
ваха да известяват скръбната вест за поред-
ния убит за Царя и Отечеството. „Опустял
им царят - мислеше си Миланка. - Хората
се умориха от плач. Божичко! А какво ли
го очаква Отечеството? Колко ли горчилка
още ще изпием? Но моята снимка е до
сърцето на Митьо и го пази.“ И скръбното
и сърце изтръпваше от болка.

Накрай войната свърши, фронтоваци
започнаха да се завръщат, ала Митьо го
нямаше сред тях.

- Виждали ли сте Митьо? - питаше ги
Миланка.

- Не сме - отвръщаха ѝ. - Навсяко е при
заложниците в лагера край Солун.

„Той е при заложниците.“ - мислеше си
тя и отново зачака.

Наскоро и синът на баба Христовица
се върна, а бяха получили съобщение, че
е убит, дори и попът му беше отслужил
панахида.

Като научи, Миланка се вдигна и отиде
чак в горната махала при него да го раз-
пита. Той ѝ разказа как дали пари на един
евреин да ги изведе от лагера и да премине
над границата. Но Митьо не бил в лагера.

- Може да са го пленили француздите и да
са го откарали в Марсилия. Имаше един та-
къв случай в Осми полк - завърши той.

Така тя заживя с новата мисъл, че Митьо
е в Марсилия и скоро ще се върне.

А времето минаваше. И един ден майка
ѝ рече:

- Какво чакаш? Стрина Димитра ме
пита ще се съгласиш ли да се задомиш-
ти за нейния Златко, дето се върна сакат от
войната. Имат имот и къща палат. Ще си
като царица при него.

- Не искам да съм царица, мамо - разпла-
ка се Миланка. - А Митьо като се върне,
какво ще му река и как ще го погледна в
очите?

Майка ѝ само поклати тъжно глава и
повече нищо не каза.

Изназаха се годините като просени зър-
на, една след друга. Отиде си и старата ѝ

майка, изсъхнала от мъка. Донка се омъжи,
а Миланка остана в стария дом сама-саме-
ничка, обрулена от недоимък и несгоди,
вдълбана в мислите си, посрещнала без-
ропотно нелеката си съдба.

И всяка вечер, когато времето беше
хубаво, и когато другите жени се бяха
прибрали, тя излизаше на пътя, сядаше
на столчето под лиснатата липа, вперила
невиждащ поглед надолу по улицата,
утихнала от ежедневната гълч и врява. Без
жалост тежката ѝ орис беше изпепелила
прекрасните черти на лицето ѝ, но очите
останаха същите - топли и унесени, вдъл-
бани като изсъхнали кладенци. Кървави-
ят залез плисваше последните струи на
своето гаснешо злато и сянката на липата
издължаваше костеливата си снага, докато
мракът погълнеше и нея. Тогава тя ставаше
полека, подпряла се на бастунчето, и се
прибраше в своя дом, който я очакваше
празен.

А тая есен старата жена се поболя, поли-
ни и посръна. И вече никой не я виждаше
под липата да гледа с погаснал поглед
надолу по улицата, не разговаряше и с
другите жени – отдавна разговорката беше
появяна в съзнанието ѝ. Само сестра ѝ я
навестяваше от време на време. Виждаше
как си отива, как се отдалечава, затворена
в своя измислен свят, и надвесена над
съмртния ѝ одър, я попита:

- Како, донесла съм ти от бялата резеклия,
за тебе съм ти я запазила, искаш ли?

Миланка в отказ поклати глава, а след
малко унесена, додаде:

- Той си дойде, сестро.

- Кой си е дошъл? - изненада се Донка.

- Митьо, моите Митьо си дойде. Завърнал
се е. Най-после. Ей го там. - По разведен-
ното ѝ лице пробягна бегла усмивка. И тя
протегна треперещи ръце, като да прегър-
не някого. Но като отсечени, те паднаха
върху бялата завивка.

В стаята влезе тишината в отчайващо
безмълвие. Очите ѝ като угаснали звезди
застинаха отворени.

А тя продължаваше да го вижда.

Петър ИВАНЧЕВ

ЕСЕИСТИЧНА АПОЛОГИЯ НА ЧОВЕКОЛЮБИВОТО СЪЩЕСТВУВАНЕ

Кирил ПОПОВ

Няма да сме далеч от истината, че публицистиката – литературно-есеистичният род четиво (според етимологията на латинската дума, от която произхожда – *publicus*, то може да се определи и като обществознание) е сред най-замърсените, дефицитни на морална висота изяви в съвременния духовен живот. Силно „кriminalизирана“ е обвързана с обезсмислящи върховенството на демократията като обществен строй низки изяви на човека и е лишена от катарзисната сила и излъчване, приписана от Аристотел като основно качество на трагедията. И в двата случая – на трагедия и публицистична есеистика, става дума за духовно въздействие върху публиката. По-естетическо и психологично или морално-възпитателно, това въздействие е насочено към създаване на хармония в съвременния живот. Поставям в абсолютно относителна свързаност понятията трагедия и публицистична есеистика. Аналогията е условна и е допусната от нас заради излъчваната в двата случая очистителна енергия. Както и заради еднаквата възможност катарзисът да се тълкува като очакване, краен резултат или като обагрен с обертонове на съмнения и надежди процес...

В горещите летни дни на 2015 г. един високо извисен приживе и постмортално дух постави на публичен съд своите слабо окуражителни и повече нелицеприятни, аподиктични и апоретични истини за нашето съвремие. Професор Анди Палиева от Музикалната академия събра на премиера в Големия салон на Съюза на архитектите многолюдна публика от почитатели на наскоро отишлатата си от този свят известна българска художничка и публицист ЛИЛИ ВЕРМУТ. На паметната премиера беше раздадена безплатно великолепната актуална книга на живописеца-писател „РЕЗОНАНСИ“. На гърба на титулната страница се чете: „Това издание беше дар за юбилейния рожден ден на художничката Лили Вермут от дъщеря й Анди“...

Стройната, лишена от механически преход от една мисъл в друга книга е пронизана от хуманизъм и антикомунистъм; в тази апология на човеколюбието Лили Вермут доказва своята истина, че основната професия не е нещо, което обвърза човека за цял живот. А да искаш като художник да си и историк на своето съвремие е изпитание за летописно-критична и есеистична дарба, за интелект и ерудиция, за честно отношение към хора, събития, живот. Лили Вермут е доказала многократно, че ги притежава.

В самотното си уединение в крайния софийски запад, достолепната горда и със запазена осанка, елегантен външен вид и начин на живот мислителка споделяше с мен и жена ми д-р Миленкова негодуванието си от замърсяващите целия живот рецидиви на комунистизма, обсъждаше с нас заглавията и съдържанието на свои неиздадени книги; здравословни и битови проблеми... Сега пиша за Ней и я виждам в тъмнозелена копринена блуза и черна пола да ми поднася книгата „Резонанси“ и аз да я поемам като евангелие, като житие на свят творец и мислител. Вероятно усещането за фидеизъм е закономерно при посмъртно издадена книга от близък на авторката човек. А такъв е безспорно Анди Палиева – дъщеря на Лили Вермут и на останалия в паметта на хиляди пациенти голям лекител

Лили Вермут (вдясно) и дъщеря □ Анди

от Военно-медицинската академия д-р Божидар Палиев. Съвършенството никога не се поражда от противопоставящи му се обстоятелства и условия, а дългата поредица от истини, вероятности и надеждни наложителности в книгата „Резонанси“ е пронизана от сарказъм, инвектива и отрицание...

„Резонанси“ е насочена към морала и възпитанието на целия народ. Мъдростта на авторката съдържа обертонове от изпиталата всички земни чувства жена – ученичка, студентка, майка, творец и мислител, сроден по стилистика с Монтен, Ларошфуко, Тасит... Обърнатата винаги с лице към чистата човешка проява, авторката защитава тезите си и с цитати от велики луде – в апология на добротата и артистизма на циганите се позовава на Проспер Мериме (с. 99). Не забравя в многобройните си интервюта да изрази благодарност към съдбата, отредила й жребия да е дъщеря на майка учителка по български език и литература и баща актьор

българин Здравко Дафинов...

Издигната в култ истината срещу всякакви измами и лъжи, Лили Вермут приджава всяко свое есе с указание за предварителната му публикация. Възприемаме този факт като атестат за зрялост, доверие и интерес, като противопоставящ се на неиздържащите доверие дежурни оправдания на членове от спонсориращи издателски комисии (особено към Министерство на културата), че отказват спомоществователство, тъй като предложението ръкопис съдържал предварително публикувани текстове. Въсъщност, събрани в една книга, вътрешно сплотените от общи идеи публикувани и непубликувани части започват да звучат с нова, непозната трайна сила...

Есеистичното изложение в „Резонанси“ асоциира книгата с въвеля и термина, и формата на есето Монтен – по свободно изложение на преживявания, идеи, сценки. И особено – по разговорен стил, обвязан с известна вещателност и реторична извисеност (нека не забравяме, че тази авторка е завършила класически отдел в Първа девическа гимназия – София). И макар, че есетата й са сравнително кратки, написани са предимно по конкретен повод, въпрос или наблюдение и не претендират за изчерпателно изложение, блестят като субективно изразено слово с неочеквана образност, афористичност и разговорна тоналност. Присъщи още на възникналото в древността есе (например в декламациите на Лукиян) с тези качества се изявява майсторството на есеиста. Затова и казваме, че едно от вълшебните качества на публицистичното есе е задължителното отсъствие в него не само на измислицата и фантазията, а и на гледната точка на

околните: върху разказа само от първо лице единствено число сто самоналоженият печат на лична чест, дълг и отговорност на автора. Уверения в това срещаме в есеистиката на пословично честните пера на Едвин Сугарев, Амелия Личева, Иван Младенов, Иван Ибришимов... До тях се нареджа и незабравимата Лили Вермут с нейните маркирани с бесспорна инвариантност есета. Художничката мислител

борави с документи и реални факти, те не ѝ дават право на произволна интерпретация. Възпира ѝ нейната обгръната с ореола на истината върна интуиция и гледна точка, нейните богати асоциации и вътрешна концентрация. Истината и само истината е двигателната сила за внасяне на разнообразие във формата и съдържанието, в образността и познанието в словесната информация.

Затварям „Резонанси“ от Лили Вермут, но у мен не спира потокът от събудени от есетата смутни и по-малко окуражаващи мисли за нашето съвремие. Усещам у себе си и артистична игра на многозвучни асоциации, нестихващи вълнения, насочени към свободното и неопороченото от комунизма съществуване на човечеството. В тези вълнения очи и честният глас на големия художник мислител маestro **ЛИЛИ ВЕРМУТ**.

Лили Вермут, Резонанси. Издава „Марс 09“. С., 2015.

**КМЕТЬТ ОТКРИ
ОБНОВЕНАТА СГРАДА
НА НАЙ-СТАРОТО
ЧИТАЛИЩЕ
В СТАРА ЗАГОРА -
“Св. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ-
1858”**

„Всеки лев, вложен в българската култура и изкуство, в поддържането на българския дух, си заслужава. Това са може би инвестициите, които най-лесно сме взели като решение“, заяви днес кметът на Стара Загора Живко Тодоров, по време на официалното откриване на обновената след основен ремонт сграда на най-старото старозагорско читалище „Свети Климент Охридски - 1858 г.“. През месец март м.г. градоначалникът подписа споразумение за финансиране и реализация на ремонта по Проект „Красива България“. Днес сградата беше открита с тържествен водосвет.

„Радвам се, че откриваме обновената сграда в този ден на духовността - първият учебен ден. Читалището е средице на българския бит, култура и традиции. Надявам се, че това ще бъде голям стимул да творите, да работите, а ние ще продължим да ви подкрепяме“, обеща Тодоров.

Той получи званието „Почетен благодетел“ и се подписа в Златната книга на дарителите. Званието връчи председателят на читалището Иван Яров „за държавническото отношение към институцията на читалището и извршения спасителен ремонт на сградата“. Почетен диплом – златен, получи и председателят на Общинския съвет Емил Христов, за единодушното решение за инвестицията, взето от градските старейшини.

Ремонтият включи подмяна на електрическата и ВиК-инсталация, дограмите - врати и прозорци, както и саниране и топлоизолиране на фасадите. На мястото на балкона е направена нова репетиционна зала, а в под покривното пространство е изградена още една нова зала на третия етаж.

Извършените ремонти са за близо 300 000 лв., от които близо 200 000 лв. са осигурени от капиталовата програма на общината. В плановете на общинското ръководство е да бъде закупено ново обзавеждане, да бъдат подменени подовите настилки, да се изградят гримьорни и да се осигури ново сценично осветление.

Преди 3 години общината извърши аварийен ремонт на стойност 7 460 лв. на централните външни стълби на сградата, която се намира в центъра и от години имаше сериозен проблем с достъпа до нея. Стълбите бяха силно корозири, изкъртени и опасни за служителите и посетителите. Ремонт на стъпалата не беше правен от 1967 г., а на сградата - от десетилетия.

По инициатива на кмета Живко Тодоров Община Стара Загора поднови и проекта за паметник на Св. Климент Охридски, който ще бъде издигнат в двора на читалището. За реализирането на тази идея е учреден инициативен комитет, а решението за издигането му е взето от Общински съвет Стара Загора през 1999 година. Тогава е направена и първа копка от източната страна на читалището. Паметникът трябва да бъде завършен на 27 август 2016 година, когато се навършват 100 години от успението на Свети Климент, архиепископ Охридски.

15.09.2015 г.

Лили Вермут - декоративно пано

и един от основателите на Народния театър, да е правнучка на Димитър Добревич, да се развива като художник под крилото на Дечко Узунов...

Есеистично разгърнатите мисли за влиянието на чешките художници върху изкуството на току-що освободена България, есетата за видни български творци, с които Лили Вермут е била в творческа близост, резонират в широк обществен ракурс, достигат приносно до възлови въпроси от българската история и изобразително изкуство. Към хора, дела и събития е подходено със свой авторски критерий и кредо, че обществено положение и лично достойнство не означават в никакъв случай едно и също нещо; честният публицист не се съобразява с конюнктурни условия, не степенува хората – авторката разказва с единакъв възторг за живописеца Карандаш, за проф. Вера Мутафчиева, за поетесата Александра Ивойлова или за големия художник мислител маestro **ЛИЛИ ВЕРМУТ**.

Иван ПЕЙЧЕВ

* * *

В стъклата звезден прах тежи
и сякаш кръчмата е замък,
а ний усмихнати мълчим
и знаем - всичко е измама.

Блуждаещ лунен лъч, пробил
замрежения с дим прозорец...
Умирам, чашата допил,
и с твойте къдрици говоря.

Не ме поглеждай с укор строг,
нима не бях досадно тъжен,
нима ще се обиди Бог,
ако сърцата си изльжем.

Днес аз съм принц,
а утре, може би, гаврош
и себе си презрят,
дори и теб, любима.

Жivotът - уличен скандал –
върти шарманката си стара.

/Пеене./

„Се ла клоше дъо мон вилажо,
се ла клоше дъо мон пей”...
до своя скучен край...
Гробаря.

Затуй, без болка и тъга,
аз плюя в календара прашен
и миналите дни броя
в зъвна на чукнатите чаши.

/Пият.../

И тъжни са вицовете
във скръбта голяма.
Шумят само шприцовете,
но тебе те няма...
Но тебе те няма, ти си далече,
от джоба си само
изваждам портретче.

* * *

На този свят, от вино уморен,
аз малко ще почина...
На портите ще цъфнат некролози
и в старата
тържествено красива катафалка
до края на града ще ме повозят малко.

Ще ме изпратят с винен плач
пияните приятели,
кръчмарката и тя
по борча ще подсмърча,
за неплатените ми дългове.
Ще ми направи вятър попът
със брадата си,
за срам и назидание на всички пръчове.
Възможно е и ти да дойдеш, мила,
(всичко става).
А аз от незабравките, които ще оставиш,
тихи и възпитано ще кихна.

ПРИКАЗКА ЗА ГРОШ

Навярно съм мечтаел в тъгла
и съм заспал усмихнат радостно,
и както в приказките стълбата
и прагът станали от злато,
звездите слезли през камината,
изискан реверанс направили,
за нашата любов разправляли
и се усмихвали интимно.
И ти си слезнала насын при мен,
целунала си ме разсеяно
и топъл здрач преливал в гънките
на твоя теменужен шлейф.
Целунала си ме разсеяно,
а устните ти били пролетни.
В липата под балкона вятърът
изсвирил тихично „А” мол.
/От пианото произвучава La bemol./

Не знам след туй какво е станало –
събудих се от много нежност.
В квадрата син на огледалото
нощта ехидно ми се плезеше.
Не търсих златната пантонфа –
не вярвах да си я загубила.
Би било смешно, ако с бос крак
върви сама, макар и влюбена.
А пък в света отдавна вече
измряха златните момичета,
които аз сънувах нощем,
приспан от ветрове и приказки.
Сега съм сам и непотребен,
привикнах даже и със себе си
и никога не чакам никого.
Не съм момчето с тъмни къдрици,
с усмивка и шага на устните -
оплещивях от много мъдрости
и от римувани безвкусици.
Тъй или инак, своевременно
ще гледам да приключва някак
скръбта, мечтите и поемите,
за да не бъда тъй нещастен.
Ще стресне с глуcho ехо вистрелът
задрямалите коридори
и някой ще крещи: „Полиция!”.
Ще се напълни с хора дворът,
а на прозореца на стаята
ще виси дълги дни сърцето ми
със надпис: „Дава се под наем”.

* * *

В стъклата звезден прах тежи
и сякаш кръчмата е замък,
а ний усмихнати мълчим
и знаем - всичко е измама.

Блуждаещ лунен лъч, пробил
замрежения с дим прозорец...
Умирам, чашата допил,
и с твойте къдрици говоря.

Не ме поглеждай с укор строг,
нима не бях досадно тъжен,
нима ще се обиди Бог,
ако сърцата си изльжем.

Днес аз съм принц,
а утре, може би, гаврош
и себе си презрят,
дори и теб, любима.

Жivotът - уличен скандал –
върти шарманката си стара.
„Се ла клоше дъо мон вилажо,
се ла клоше дъо мон пей”...
до своя скучен край...
Гробаря.

Затуй, без болка и тъга,
аз плюя в календара прашен
и миналите дни броя
в зъвна на чукнатите чаши.

...Иван ПЕЙЧЕВ е от голятата
седморка на „прокълнатите поети“:
Кирил Христов, Николай Лилиев, Атанас
Далчев, Александър Вутимски, Димитър
Бояджиев и Александър Геров.

Запознах се с поета в края на 50-те
години, когато бях студент в София.
След това, през 1959 година, Русенският
театър поставил неговата първа
пиеса за първи път в България и на
Националния преглед спечелихме първа
награда. Тогава се сближихме, дори из-
вестно време той живя в моята квар-
тира. А когато се ожених през 1961 г.,
сватбеното ми пътешествие за десет
дни беше в Калофер, където той живе-
веши в къщата на жена си Ана, която
беше там директор на музея...

...В продължение на много години
събрах и записах всички негови сти-
хотворения, защото почти не го изда-
ваха. И когато впоследствие излязоха
няколко негови книги, аз събрах всичко
неиздадено, съхранен го и днес ви го
представям с благовъзношение...

...Иван Пейчев не си обичаше много
кръчмарската поезия, дори се дразнеше,
когато изпълнявахме тези стихове
апокрифно, а и той знаеше, че никога
няма да бъдат отпечатани. Но другата,
сериозната си поезия слушаше
мълчаливо и изключително рядко я комен-
тираше. А любимите си стихотворе-
ния ми ги диктуваше търпеливо, а аз
с настърване записах. Много поети,
дори и днешни големи имена, го крадаха
непрекъснато. Понеже не го издаваха,
те с незначителни корекции издаваха
негови идеи и хрумвания.

Минко МИНКОВ

*Из книгата „Взидани сърца“ – апо-
крифи от Иван ПЕЙЧЕВ, Събрани
и представени от Минко Минков,
Русе, 2014.*

Иван БОЧЕВ, Рисунка

Кръстина ФИЛИПОВА**ПРЕДИ ДА СИ МИ КАЗАЛ ЛЕКА НОЩ**

Не виждаш ли, че времето е залезно?
И като свещ топи се и догаря.

Да не мълчим, да разговаряме,

дори и да сме страшно уморени.

Да бъдем будни даже през нощта,

и с най-добрите,

най-нежните от всичките ни думи,

да си припомняме забравени неща.

Мълчанието може да убива

и вместо в злато, се превръща в нож.

Недей заспива,

преди да си казал лека нощ.

ГОСТИ НА БЪДНИ ВЕЧЕР

Масата в хола е наредена за двама -
ти си мислиш, че само сме ние.

Слагам мислено прибори и чинии

за още четириима -

За братята, татко и мама.

Наливаш от червеното вино за теб и за мен.

Аз мълча и налива на гостите.

И макар да не ми е

чак толкова весело,

вечеряме празнично и вдигаме тостове.

Живеем и когато боли ни за мъртвите.

Енергично завъртам ароматния тиквеник,

още топъл в тавата,

На кого ли от нас ще се падне парата!

Бъдни вечер е, чакана, свята...

От таблета се носи нежна коледна песен,

сякаш ангели пеят в простора небесен.

Приятно ухае на канела, на бор и тамян.

Оставяме масата неприбрана.

И си лягам с разчоплена рана.

Вятърът по прозорците бълска и чука,

и не знам,

дали в тази буря са тръгнали

или още са тука.

СЪНУВАМ БЪЛГАРИЯ

Земята уж е кълбо,
но въстъщност е някаква гара.

И всички държави са напъхани в куфари,

Бог знае къде ще ги карат!

На релсите,

като дълъг маркуч за поливане,

дреame влакът.

Знам отнякъде - той пътува към мрака.

Преобръщам, събарям - търся моята България.

Намирам я - етикетът е страшен: “Продадено”.

На кои антиквари?

И викам за помощ, но къде ти!

Уж е малка - кутия цигарена,

а с толкова мъка я напъхвам в сърцето!

Мъже някакви

вече запретват ръкавите - ще товарят.

Политам преди да ме хванат.

Под мен са държавите на света.

И онези мъже.

Гарата.

Влакът.

Летя и сияя -

нося в сърцето си моята България.

Спасена - поне във съня ми, от мрака.

Иван АНДОНОВ**ВЪПРОС НА ЧЕСТ**

Аз си нося цената и ценния скръпътър,
тъй наречен от всички глава.
Какво - пък и що ли - във този регистър
посребрява нечия мръсна пета?

Аз се чудя, какво има все още за чудене!
И плескам с ръце, и се правя на шут.
Туй е моята сила в мойто безсилие,
за да всявам в душите на другите смут.

И почвам вече разногледо да мисля.
Тази болест май ще ме влачи до крах.
Всички помисли мои - и най-вече чужди -
резорбират се нейде в ректалния тракт.

А постаментът на вечната наглост и низост
пак е малкото скъсано селско чердже...
Други на него са стъпили дружно и с лудост
рекламата тяхна си тече ли, тече...

Но какво бих могъл да сторя с мокро величие?
Династичният фактор е сякаш древен базалт.
Сур субект с жълт интелект - без прилиchie -
ежедневно играе с честта ми хазарт.

Мариана ДАФЧЕВА**„ВЪЗПОМИНАНИЕ ОТ БАТАК”****(ПО ВАЗОВ - ИНТЕРВЮ С ЕДНО ПОРАСНАЛО ДЕТЕ)**

- Откъде си, момче?
- От Батак-а.
- Питам сериозно!
- Оттам съм, както и да го погледнеш.
От Батак-а съм, чично. Знаеш ли Батак-а.
Хе там...
- Натам е Орлов мост.
- Те там, де. Малко е далече, след втория орел, вляво, после първата шахта.
- И как преживяваш в шахта?!
- Ами как - малко е студено, малко треперя, ама зима дойде вече.
- Ти семейство нямаш ли си?
- А, аз съм си сирак. Нямам майка, татко. Татко го убиха бацибозушките данъци, безработицата, накрая - лъжливите банки. Не отговарял на европазара и - на дръвника. Все повтаряше милият: „Срещу властта не се скача”. Не се, ама вечер слагаше

ПОВЕЛЯ

Прекръсти се наум! И потегляй
през просото на лудата страст!
Като кометата бяла на Халей
бъди на небето баласт!

Това черно небе на живота,
отдете алчност и мързел, и страх
бомбардират ни сякаш с гюллета
от оловно-бисмутова сплав.

Прекръсти се наум! Потопи се
в кръчмарския унес и мрак!
Нека оттам извиси се
среден пръст на съдбата ти пак!

Посочи и величествен устрем,
нагазил в калта призори,
и в леглото на мръсните чувства
заори! И ори, и ори, и ори!

РАЗПЛАТА

Бутилка вино - повече от литър.
Цигари - два пакета и кусур.
И в мен защъква оня тахометър,
житейските минути преброял

в една отчаяна битиеграма.
И тръгвам, мерзости надвил,
да дира своята панорама
в Природата. На всичко плюл!

А никак не е здравословно
по този начин да мъстя
на сонм от гени на завистта...

- Не мога твърде да ви угодя.
Аз не уважавам своите естество,
та вашите капризи ли да тача?!

**Манол МАНОЛОВ,
Никола МАНОЛОВ**

1

Най-голямото настърчение, че един ден
и моя милост ще бъде автор на книжки,
получих от дядо ми Манол (нося името
му). Когато - дете невръстно още - споделих
с него, че искам да бъда писател,
той ми отговори: „Ще станеш, дядовото,
зашо да не станеш. Като знаеш буквите,
другото е лесно. Аз няма да стана, че не ги
зnam.” Тези думи, изречени на нашия джемеренски
диалект („оти” вместо „зашо”,
„я” вместо „аз” и специфичната редукция
на гласните), още зъвнят в ушите ми и ме
карат да се смея от сърце. Защото от целия
ми талант май само знаенето на буквите е
безспорно...

2

Човекът върши глупостите си спонтанно,
човечеството ги обмисля. Най-големите -
най-грижливо.

3

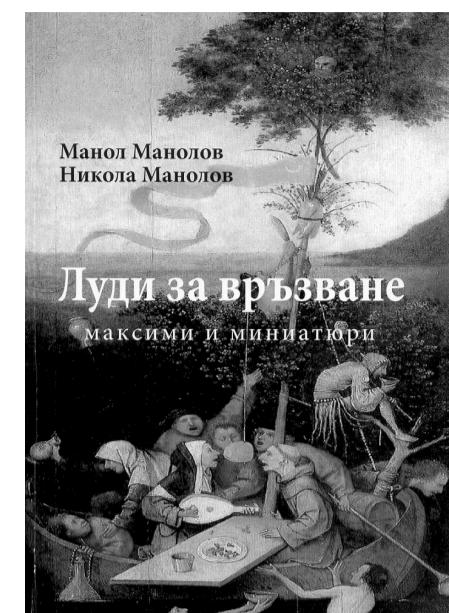
Без превземки; не ни е ясно какво точно
означава човек „да се реализира и да
успее”. Излиза, според многобройните
клишета, продълни ушите ни, че ние сме
истински аутсайдери, а целият ни досегаш-
шен живот - един завършен провал. Пара-
доксалното в случая е, че не ни измъчва
никакво чувство за нещо пропуснато.

4

Докато умът се рее в търсене на значи-
мото, глупостта царува.

5

Преподавам български, руски, история,
рисуване и вече не помня какво още. А на
осми клас - морал и право. Осмокласниците
са двама - мургавелковците Данчо и
Станко, а урокът е за щастието. „Данчо,
как мислиш, кога човек е щастлив?” - питат
аз. „Когато е радостен, другарю Манолов.” „А кога е радостен?” „Ами когато

има пари.” „Какъв е изводът тогава?” „Че
човек е щастлив, когато има пари.”

Това е Данчово заключение; ако вас
парите не ви правят щастливи - давайте
ги на мене...

6

Посредствеността не понася съмнение-
то. Тя се нуждае от вяра.

7

- Какво да ти пожелая за рождения ден -
ме попита един зевзек, когато навършвах
шестдесет.

- Живот и здраве, какво друго - направих
се на скромен аз.

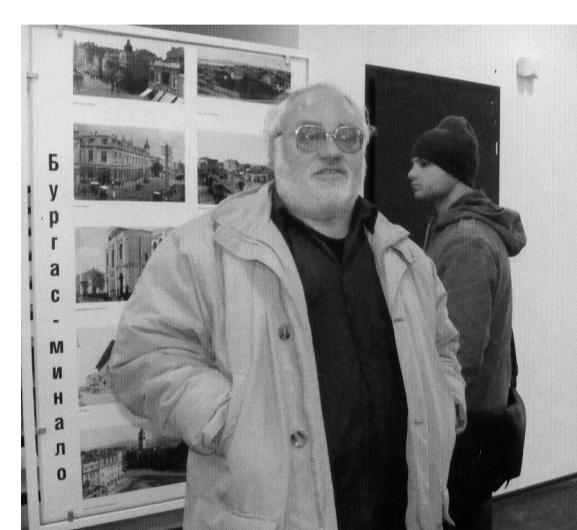
- Бъди тогава здрав, докато си жив; по-
нататък и здраве не ти трябва.

8

Давай назаем толкова, колкото можеш
да прежалиш.

195

Отдавна вече всичко е изречено. Ние
от време-навреме само папагалстваме.

**Писателската фирма
“Манол МАНОЛОВ и Син”
произведе гореносочената
книга, която ни вдъхновява
в сивото ежедневие. Да са
живи и здрави! Очакваме
следващия им литературен
продукт!**

ЛГ

**“Мъж е, който връзва
гаци, а писател - който
дращи!” - П.Р. Славейков**

Адрес: 6003 Ст.Загора, ул.Хр. Ботев 4

**Главен редактор: Йордан АТАНАСОВ
тел: 042/649-110 , 042/980-088, GSM 0888790135**

Зам.главен редактор: Красимира БОЖАНОВА

Редактори: Румен СТОЯНОВ, Иван БОЧЕВ

Издател: НЧ “Даскал Петър Иванов”

e-mail: lit_glas@abv.bg

Интернет страница: literaturenglas.com

IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90 BIC: UNCRBGSF

УниКредит Булбанк Стара Загора

Печат: “ЛИТЕРА ПРИНТ” АД - Стара Загора

**Не се връщат и не се редактират материали!
Аbonament - само в редакцията**

ПОСЛАНИЯТА НА АНТОН ДОНЧЕВ

/ от стр. 2 /

Възхитителен е и финалът на сагата, с включилите се в народното въстание ветерани Ивац и Кракра, прикрепен за коня си, завъзан на кръст като Христос, върнал се от онзи свят и отново въдхновен за бой, виждайки с едното си око море от светлина! „Трите живота на Кракра” не би бил дело на Антон Дончев, ако епостът не издаваше ерудираната начетеност на своя автор, запознат както с китайските военни трактати на Сун Дъз и основните политико-философски противоборства на епохата, така и с фолклора и вярванията на потомците на Черните бикове, с ученията за медитацията и реинкарнацията на човешката душа, без да забравяме и дръзката му хипотеза, за това че Самуил е потомък на Шишмановци от Търново, нещо, което за пръв път го срещам в историческата книжнина.

„Трите живота на Кракра” е веща обмислен и мъдро експониран исторически роман. Без съмнение той е сред най-представителните в родната ни проза от последните години, истинско творческо завоевание и предизвикателство за всеки уважаващ себе си литератор. С него българската историческа проза добива своята пълнота. С „Трите живота на Кракра” завършва и най-дългото писмо до своите почитатели класикът на изящната ни словесност Антон Дончев. След него се очаква романът „Калоян”... Той е мост към дебюта му като сценарист от далечната 1963 г., когато създава драматургичната основа на прочутия едноименен филм на Дако Даковски и Юрий Арнаудов с много силната изява на Васил Стойчев като Калоян.

Като сценарист Дончев работи въдхновено и упорито, но не винаги усилията му се увенчават с успех, тъй като киното, а и тв сериали, са колективно дело, в което от изключителна важност е присъствието и гледната точка на постановчика.

Писателят създава и откровено поръчков и фалшив планински екшън като „Глутницата” (1972) на Иванка Гръбчева, в който Коста Цонев като офицера от ДС Калинов успява да обезвреди горянската чета на Герасим Тодоров през 1948 г. в Пиринския край, и много бледа антифашистка творба, каквато се явява „От другата страна на огледалото” (1977) на Иля Велчев с Рената Дралчева като Яна Манева.

Антон Дончев постига шумна известност, но и остро критики като автор на сценария на три знаменити сериала от 70-те и 80-те години на миналия век – „Изгори, за да светиш!” (1976) на Неделчо Чернев, ценен най-вече с опита да се хуманизират образите на двамата основни противници – Данев – Георги Черкелов и Крилов – Коста Цонев, „Завръщане от Рим” (1977) на Иля Велчев, разкрил алиенацията, осеняваването и стремежа към максимална личностна реализация в родния интелектуален социелт, най-вече в лицето на д-р Милев – Милен Пенев и „Милионите на Привалов” (1983) на Дитхарт Кланте и Николай Попов, екранизация на романа на Мамин-Сибиряк, в съавторство с Иван Славков и Дитхарт Кланте и с великолепната роля на Руси Чанев като Привалов.

Въпреки сериозния резонанс сред публиката „Завръщане от Рим” предизвиква остра реакция сред родната управляваща върхушка и свалянето на бащата на режисьора Борис Велчев като член на Политбюро на ЦК на БКП от всесилния лидер Тодор Живков.

След тази рокада Дончев е елиминиран от започналата вече работа по епопеята „Хан Аспарух” през 1977 г., заедно с първоначално определения режисьор Вили Цанков и смениен от Вера Мутафчиева, към която е прикрепен Людмил Стайков.

Той именно ще екранизира с огромен успех през 1988 г. „Време разделно”, но със сценаристи Георги Данайлов, Михаил Кирков и Радослав Спасов, отстранявайки елегантно автора на романа.

За Антон Дончев частична компенсация се явява шестсерийната тв версия на „Сказание за хан Аспарух, княз Слав и жреца Тerez” на Асен Траянов с Венцислав Кисьов в ролята на хан Аспарух с единократно изльзване със закъснение през 1988 г., както и мечтата да пробие в Холивуд със „Странният рицар на свещената книга”, в което проектопродукция в главната роля на Анри е трябвало да се подвизава Чарлтън Хестън...

Борислав ГЪРДЕВ

ЗАГОРЧЕТА-ПОКОРИТЕЛИ НА БИСКАЙСКИЯ ЗАЛИВ

/ от стр. 7 /

Отвътре Каркасон ми напомня испанското Толедо. Партерите на сградите, оградили тесните средновековни улички, са набълскиани с магазинчета, в които се продава всичко, напомнящо Средновековието – арбалети, лъкове, мечове, ризници, малки крепостни кули и дори копие от знаменития гоблен от Байо, което много ми се иска да купя, но се оказва, че не е по силите ми. Не пожелавам да вляза в Музея на мъченията, а за посещение на Шато Комтал в дъното няма да ми стигне времето. Задоволявам се с кратка разходка по стената и снимка с пластмасов рицарски шлем на главата, точно до надписа „Снимките с шлемовете са забранени”.

Вече сътъмно, но аз спал цели двайсетина часа и само отбелязвах в мрака светлините на Марсилия... Кан... Монако... Генуа... След Генуа му изтървам за малко края и когато отново отварям очи, вече сме в Пиза.

Тук сме съвсем за мъничко, защото бързаме да направим задължителната почивка във Флоренция. Едва успявам да разкажа на децата за това, как една от най-грубите строителни грешки се превръща в една от най-забележителните туристически атракции и за неуморимия Галилей, който мятал монети от върха на наклонената кула, за да докаже константната стойност на гравитацията. Правим си набързо по няколко снимки и бързаме за Флоренция, където ще става каквото ще става.

Флоренция! За втори път съм тук, но тръпна като юноша на първа среща. Тук всеки камък си има собствена история, тук всяка сграда и скулптура ти обясняват как благодарение на меценатството на една фамилия банкири възниква мощната вълна на Ренесанса, която прелива граници на града, залива цяла Италия, цяла Европа и преобръща изцяло досегашните понятия на човечеството за културата във всички нейни проявления.

Площадът на Синьорията е може би биешкото сърце на града. Отсреща се издига Палацо Векио, пред което са копието от статуята на Давид от вездесъщия тук Микеланджело и неу-гледният Нептун с несъразмерната си глава. Вдясно е лоджата със скулптурите, между които изтъква Персей на Бенвенуто Челини, издигнал отрязаната глава на горгоната Медуза. Горгоната за всеобща изненада тук е представена като сексапилна красавица и всички са единодушни, че Персей е подхождил към тази работа меко казано неправилно. До него Херкулес разгонва фамилията на предводителката на амазонките, женска кръв се лее в изобилие по лоджата, отвлечени сабинянки пищят за помощ. Обръщам внимание върху този факт на жените от шаба, но те ми натриват носа, като ми сочат миниатюрната мъжественост на Давид и обясняват всичко това с мъжки комплекси.

Вляво пък, върху неголям кръг на плочника, е отбелязано мястото, където е изгорен като еретик сърдитият проповедник Савона-рола, духовният гурът на Микеланджело. За да заинтригувам децата, им показвам прозореца, през който е изхвърлен, обесен на собствените си черва, вероломния Паци, дръзнал да оспори властта на Медичите и им приломня, че това е повторено във филма „Ханибал”, но те остават единствено впечатлението, че съм любител на филмите на Ужасите...

Показвам им знаменитите позлатени „Врати на Рая” на баптистерия „Сан Джовани Батиста”, резултат от знаменития дуел между победителя Лоренцо Гиберти и опонента му Брунелески, който пък за компенсация построиа отсреща символа на Флоренция – архитектурното чудо „Санта Мария дел Фиоре” с оребрения червен купол и безумноблягата камбанария на Джото. Заделявам обаче, че докато говоря за катедралата, погледите на децата са насочени предимно към отсрещния магазин за сувенири, поспешно мълквам и след минута всички сме разпуснати до следобедния час на срещата.

Изглежда сме улучили най-горещия ден на лятото. Излизваме по едно ледено „джелато” край покрития мост на бижутерите Понте Векио, прием кафе в тесните лабиринтчета на отсрещния бряг на Арно, покланяме се на паметника на разпътния скулптор-бижутер Бенвенуто Челини, поглаввам по изльканата зурла бронзовия глиган на малкото пазарче, за да се върнем отново тук, и пускаме монети, които трябва да паднат от устата му в решетката отдолу – иначе намисленото желание няма да се събудне...

Когато обявявам непоколебимото си желание да посетя „Капела Медичи”, която пропуснах при предишната си визита, това се посреща със смесени чувства. Ата и Предводителят предпочитат да ни изчакат под хей-тази тента на терасата на ресторантчето и в безумната жега тръгва с мен единствено Краси.

Кой знае защо, винаги съм си представлял гробницата на Медичите в малка усамотена

херцог на Немур Джулиано, най-малкият син на Великолепния. В неговото подножие пък са се изтегнали Денят и Ноцта. По неизвестни причини Милеланджело не е украсил достойно саркофага на собствения си покровител, Лоренцо Великолепния, нито пък на трагично загиналия му брат, а на техните недостойни издъръни.

Когато най-после излизаме от Сан-кристията, Ата и Предводителят са се изпарили, и аз повеждам Краси към следващата забележителност – църквата Санта Кроче, увенчана за всеобща изненада с шестоъгълната звезда на Давид. Това тук е своеобразен пантеон на великите синове на Флоренция, които не са единдама. С благоговение пристъпвам към саркофазите на Галилей, Данте, Росини, Алберти, Микеланджело, Макиавели и дори на изобретателя на радиото Мариони и един от бащите на атомната бомба Енрико Фарми. Предупреждават ни, че саркофагът на Данте е празен – прогонен оттук по политически причини (и то не от политическите си противници – гибелините, а от съмишлениците си, те пък разделени на бели и черни гибелфи), той умира в Равена, чиито жители не дават и дума да се издума за пренасяне на останките му тук.

Нечия екскурзоводка край нас обръща внимание на факта, че Галилей е починал на 8 януари 1642 година – година без четири дни преди разжалдането на Исаак Нютон, оставил почти идентична ярка следа в световната наука. Иди сега, че не вярвай в прераждането!

Докато поседим в страхотната катедрала, докато се поразходим по романтичните улички, и ето че наближил часът на разядлата с може би най-печалнокрасивия град на планетата.

Тази нощ спя в автобуса като къпан. Момиченцето, което беше струпало обемистия си чеиз на моята седалка, изглежда се е сдобрило с приятелката си и се е върнало при нея, та сега мога да опъна краката си в цялата им дължина. В полуслън преминаваме през Хърватия и Сърбия, и ето че отново сме на българската граница. Ека „Мила родино“, всички се изправяме на крака, след няколко часа ще се хвърлим на вратовете на майки, бахчи и кучета, ще похапнем домашно пригответа храна и ще си легнем в собствената си мека постеля. Вглеждам се внимателно в щастливите лица на децата и търся отговор на въпроса, който ме измъчва през цялото пътешествие.

Ето, през последните дни те видяха градове и паметници, колкото вероятно не са видяли техните родители през целия си живот. Величествените дворци на Триест, романтичната нощна Верона, Лазурния бряг, красивите баски градове край Бискайския залив, катарските замъци и крепости, замъка-дворец на Анри IV, най-голямата крепост в Европа, прословутата Пизанска кула и несравнито с нищо друго великолепие на неизброймите флорентински щедърви. Дали си дават сметка колко недостъпни за другите страници са отгърнали от Великата книга на човешката култура и цивилизация? С какво ще остане примерно мечтаната от цял свят Флоренция? Със съвършения силует на катедралата, разточителното великолепие на статуите около Синьорията и печалната красота на тесните улички, или с жестоката жега, друсането на автобуса и магазина за обувки? Тези деца през последните години са се категрили по Айфеловата кула, обикаляли са край непомнешия хилядолетията си Стоунхендж, танцували са в западноевропейски градове, в които аз и вие не само че не сме стъпвали, но дори не подозирате за съществуването им. Какво ще им донесе за в бъдеще това двуседмично приключение? Познание? Мъдрост? Гордост? Благодарност към съдбата? Или....

(със съкращения)

